

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 ประวัติความเป็นมาการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา
- 2.2 งานการเรียนการสอนตามขอบข่ายงานวิชาการ
 - 2.2.1 ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
 - 2.2.2 การจัดการเรียนการสอน
 - 2.2.3 สื่อการเรียนการสอน
 - 2.2.4 การวัดและประเมินผล
- 2.3 สภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา
- 2.4 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ประวัติความเป็นมาการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา

จากการสำรวจเอกสารการศึกษาท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับการให้สอนอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นผลมาจากการวางนโยบายตั้งแต่ พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา ได้กำหนดให้มีการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยและการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย โดยออกคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ วก. 930 /2518 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2518 เมื่อทางกระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้มีการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษาแล้ว ทางสำนักงานศึกษาธิการเขต 2 โดยศึกษาธิการเขต นายแจ้ง สุขเกื้อ ได้เชิญครู อาจารย์ ศึกษาพิเศษ และผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลามจากหลายฝ่าย จำนวน 30 คน มาจัดทำร่างหลักสูตรการสอนวิชาอิสลามศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 เมื่อ พ.ศ. 2519 หลักสูตรวิชาอิสลามศึกษาที่จัดทำขึ้นใหม่ ได้เอาแนวการเรียนการสอนอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา และมีชมศึกษาของรัฐเปอร์ลิส ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย มาเป็นหลักในการรับพิจารณาในจัดทำหลักสูตร และเสนอทางกระทรวงศึกษาธิการ แล้วผลได้รับการอนุมัติ แล้วทางกระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติให้ใช้หลักสูตรนี้เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2519 ส่วนวิชาที่จะทำการสอนมี 7 วิชาคือ หลักศรัทธา (เตาฮีด) ศาสนบัญญัติ (ตาเรีค) อัลกุรอานและหลักการอ่านอัลกุรอาน (ตัจวีด) ภาษาอาหรับ และ

จริยธรรม (อัครลาภ) สำหรับวิชาอัลกุรอานและหลักการอ่านอัลกุรอาน (ตัจวีด) สอนเฉพาะชั้น ป.5-6 สำหรับเวลาสอนสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมงเท่านั้น สำหรับการจัดทำเนื้อหาวิชาและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสอนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกันพิจารณา ส่วนการจ้างและบรรจุครูเข้าทำการสอนให้ตกลงกับผู้รับผิดชอบแต่ละสังกัด สำหรับหลักสูตรอิสลามศึกษา และดำเนินการต่อเนื่องปี พ.ศ. 2521 ภายใต้อาณัติความมั่นคงแห่งชาติ เมื่อทางกระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติหลักสูตรในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กระทรวงมหาดไทย เป็นผู้อนุมัติในปี พ.ศ. 2519 แล้วทางสำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ได้ช่วยจัดการอบรมครูผู้สอนให้ตามต้องการของอำเภอบางอำเภอ ซึ่งส่วนใหญ่ในจังหวัดยะลา สำหรับผู้เข้าร่วมการอบรมได้แก่ ข้าราชการครูที่นับถือศาสนาอิสลาม วัตถุประสงค์ของการอบรมเพื่อให้ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและแผนการสอน สามารถที่จะนำไปปฏิบัติในการสอนได้ ปรากฏว่าในระยะเริ่มแรกผู้ที่ผ่านการอบรมไปแล้วได้ไปทำการสอนจริงในโรงเรียนอยู่ระยะหนึ่งแล้วค่อย ๆ หยุดทำการสอนไปที่ละคนสองคน จนในที่สุดเกือบไม่มีใครได้ทำการสอนเลย

ในปี พ.ศ. 2521 รัฐบาลโดยสภาความมั่นคงแห่งชาติได้มีนโยบายที่จะแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ได้ผลอย่างจริงจังจึงได้กำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติที่จะแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้านทั้งในด้านสังคมจิตวิทยา ด้านการเมืองภายใน ด้านการเมืองต่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจ และด้านการป้องกันประเทศ เฉพาะด้านสังคมจิตวิทยาในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาได้กำหนดนโยบายและได้เสนอข้อปฏิบัติไว้ว่า(ไข่มุก อุทยาวิไล, 2548 : 127-133) “ส่งเสริมคนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เข้ารับการศึกษาในโรงเรียนสายสามัญ สายอาชีพ และการศึกษานอกโรงเรียนให้มากขึ้น รวมทั้งการให้สิทธิพิเศษในการเข้ารับการศึกษาตามความต้องการของท้องถิ่นและสนับสนุนการศึกษาชั้นสูงแก่บรรดาบุตรหลานของผู้นำท้องถิ่นในกลุ่มผู้นำศาสนาอิสลามเพื่อสนับสนุนเยาวชนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และใช้ภาษาไทยโดยแพร่หลายและปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาในระดับต่าง ๆ ให้สร้างความเข้าใจ ทศนคติ และความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติและเป็นการสอดคล้องกับการส่งเสริมการศึกษาเพื่อใช้สำหรับการประกอบอาชีพด้วย” สำหรับข้อปฏิบัติ ข้อ 3 ระบุไว้ว่า “ให้มีการสอนศาสนาอิสลามแก่บุตรหลานของชาวไทยมุสลิมในโรงเรียนประชาบาล หมายถึง โรงเรียนระดับประถมศึกษา การศึกษาระดับมัธยม การอาชีวะและระดับอุดมศึกษา” เมื่อคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบตามข้อเสนอแนะในเรื่องนโยบาย ข้อเสนอแนะและแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามที่สภาความมั่นคงแห่งชาติได้เสนอเมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2521 แล้ว สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ได้พิจารณาว่า การปฏิบัติเกี่ยวกับการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตการศึกษา 2 ได้แก่ จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล ยังไม่

ได้ผลเท่าที่ควร จากการศึกษาสาเหตุจากจังหวัดต่าง ๆ ปรากฏว่า จังหวัดไม่สามารถดำเนินการได้เพราะขาดบุคลากรที่จะมาช่วยทำการสอนและไม่มียงบประมาณที่จะดำเนินการต่อไป

สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ได้มาวิเคราะห์ดูแล้วเห็นว่า ในปี พ.ศ. 2521 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีครูที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมากแล้ว น่าจะมีผู้ที่เคยเรียนศาสนาจากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจากวิทยาลัยครูยะลา ให้ช่วยสอนไปพลางก่อนเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลไปได้บ้าง โดยไม่ต้องอาศัยงบประมาณเป็นจำนวนมาก ต่อมาจึงได้จัดทำแบบสำรวจเกี่ยวกับเรื่องนี้ส่งไปให้จังหวัดต่าง ๆ ในเขตการศึกษา 2 ผลสำรวจปรากฏว่าแต่ละจังหวัดมีครูมุสลิมที่มีความรู้ทางศาสนาอิสลามและสนใจที่จะช่วยสอนเป็นจำนวนมาก ถึงแม้ว่าจะมีไม่ครบทุกโรงเรียน เมื่อทางสำนักงานเขต 2 ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากรจากจังหวัดต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว จึงได้จัดทำแผนการดำเนินงานเกี่ยวกับการอบรมครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 2 ส่งไปยังจังหวัดภายในเขตพิจารณา ดำเนินการ ตั้งแต่วันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2521 โดยยึดหลักดังนี้

1. การสอนวิชาศาสนาอิสลาม เฉพาะวิชาหลักการศรัทธา ศาสนบัญญัติ ศาสนประวัติ และจริยธรรม ให้สอนเป็นภาษาไทยตามความเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน โดยให้ครูประจำการเป็นผู้สอน ส่วนวิชาอัลกุรอาน หลักการอ่านอัลกุรอาน และภาษาอาหรับโดยให้สอนเป็นภาษาอาหรับ ซึ่งอาจเชิญบุคลากรภายนอกก็ได้

2. การกำหนดหลักสูตรการอบรมครูและการจัดหาวิทยากรมาให้การอบรม

สำนักงานศึกษาธิการเขต 2

ต่อมาในปีงบประมาณปี พ.ศ. 2523 สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 โดยนายแจ้ง สุขเกื้อ ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลามจากหลายฝ่าย อาทิ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด คณะโต๊ะยุดิธรรม ครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อาจารย์สอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนมัธยมศึกษา ครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา วิทยาลัยครูยะลา และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้ส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมครั้งนี้ คือ อ. คลมบรรจง บากา และ อ.แวอุเซ็ง มะแคเฮาะ มาร่วมกันประชุมปฏิบัติการเพื่อช่วยกันร่างหลักสูตรการสอนศาสนาอิสลามขึ้นใหม่ ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างวันที่ 21-29 มิถุนายน พ.ศ. 2523 หลักสูตรที่จัดทำขึ้นใหม่นี้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (สัมภาษณ์โดย รศ.คลมบรรจง บากา วันที่ 7 เมษายน 2551 ณ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี) ดังนี้

1. เปลี่ยนชื่อวิชา จากวิชาการศึกษาศาสนาอิสลามเป็นวิชาอิสลามศึกษา

2. รายวิชาที่สอน มี 5 รายวิชาคือ หลักการศรัทธา ศาสนบัญญัติ ศาสนประวัติ อัลกุรอาน และจริยธรรม ตัดหลักการอ่านอัลกุรอานและภาษาอาหรับ สำหรับวิชาศาสนาประวัติ รศ.ดลมนรรัตน์ บากา เป็นผู้จัดทำหลักสูตรนี้

3. ชั้นที่จะทำการสอนระดับประถมศึกษาเหลือ 6 ปี คือระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นก็ทำการสอนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

4. อัตราเวลาเรียนระดับประถมศึกษาให้ทำการสอนสัปดาห์ละ 6 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 120 นาที หรือ 2 ชั่วโมง ซึ่งเข้าไปในหลักสูตร โดยให้สอนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยแทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจัดเป็นวิชาเลือกในกลุ่มสังคมศึกษามี 5 หน่วยการเรียน

ต่อมามีการโอนการประถมศึกษาในปีงบประมาณ พ.ศ. 2524 ที่สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติจะจัดสรรมาให้จังหวัดต่าง ๆ เป็นค่าตอบแทนแก่ครูผู้สอนมีการดำเนินการล่าช้าไปบ้าง สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดจึงบรรจุครูผู้สอนที่ได้ผ่านการอบรมไปเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2523 ได้ในต้นปีการศึกษา 2524 และในขณะนี้ทางเขตพื้นที่การศึกษาต้องเตรียมการอบรมครูและผู้บริหารโรงเรียนให้แก่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดถึง 4 รุ่น รุ่นละ 6 วัน ซึ่งได้อบรมมาตั้งแต่วันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2524 ถึงวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2524 มีครูและผู้บริหารโรงเรียนเข้ารับการอบรม (ไข่มุก อุทยาวลี, 2548 : 133) ดังนี้

1. จังหวัดยะลา	ครู 30 คน	ผู้บริหารโรงเรียน 45 คน
2. จังหวัดปัตตานี	ครู 120 คน	ผู้บริหารโรงเรียน - คน
3. จังหวัดนราธิวาส	ครู 75 คน	ผู้บริหารโรงเรียน 95 คน
4. จังหวัดสตูล	ครู 60 คน	ผู้บริหารโรงเรียน 60 คน
5. จังหวัดสงขลา	ครู 25 คน	ผู้บริหารโรงเรียน 22 คน
รวม	ครู 310 คน	ผู้บริหารโรงเรียน 222 คน

จะเห็นได้ว่านโยบายสนับสนุนการให้สอนวิชาอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นการยึดหลักการสอนในระบบโรงเรียนและมีความพยายามบูรณาการวัฒนธรรม และสังคม ภายใต้นโยบายการแก้ไขปัญหาสำนึกในการเป็นพลเมืองของประเทศ ดังนั้นการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาจึงมีการอบรมทั้งผู้สอน การสร้างหลักสูตร เพื่อให้อยู่ในแบบแผนเดียวกัน เป้าหมายนอกจากจะขึ้นนโยบายนี้และดำเนินการในสามจังหวัดชายแดนภาคได้แล้วยังรวมถึงจังหวัดใกล้เคียงที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลาม แนวทางการจัดสอนวิชาอิสลามศึกษาดังกล่าว เป็นพื้นฐานสู่การขยายให้มีการสอนอิสลามศึกษาในขั้นสูงต่อไป ไม่ว่าจะในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา ซึ่งนับเป็นการศึกษาทางเลือกหนึ่งในการศึกษาท้องถิ่นภาคใต้

ของเยาวชนที่นับถือศาสนาอิสลาม และการขยายผลการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา จะเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนสนใจด้านศาสนาได้ศึกษาต่อในประเทศมากกว่าการไปศึกษาต่อต่างประเทศ ซึ่งในอดีตนิยมศึกษาต่อในประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และในประเทศตะวันออกกลาง

2.2 งานการเรียนการสอนตามขอบข่ายงานวิชาการ

ปัจจุบันขอบข่ายงานบริหารสถานศึกษา ซึ่งกำหนดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้นมี 4 งาน ได้แก่ งานด้านวิชาการ งานด้านงบประมาณ งานด้านการบริหารงานบุคคล และงานด้านการบริหารทั่วไป (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ซึ่งจากงานบริหารทั้ง 4 ด้านดังกล่าว งานวิชาการ ถือเป็นงานหลัก และเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษา ทั้งนี้เพราะจุดประสงค์หลักของสถานศึกษาก็คือ การให้การศึกษาและการฝึกอบรมให้แก่เยาวชนของชาติเป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต ดังนั้น งานวิชาการ จึงถือเป็นงานสำคัญหนึ่งของการบริหารการศึกษา โดยเฉพาะในส่วนของโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งต้องบริหารงานวิชาการทั้งด้านสามัญและด้านศาสนาหมายถึงวิชาอิสลามศึกษา งานวิชาการจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง (นิตยา เพชรไทยพงศ์, 2545:11 ; เรวดี กระโหมวงศ์และคณะ, 2546:15)

ดังนั้นสิ่งสำคัญในการบริหารงานวิชาการก็คือ จะต้องมีความรู้และความเข้าใจในขอบข่ายของงานวิชาการซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ซึ่ง วีระศักดิ์ รัศมีโพธิวงศ์ (2544:8) ได้กล่าวขอบข่ายงานวิชาการไว้สอดคล้องกับสมศักดิ์ ด่านเดชา (2544:23) ได้กล่าวว่าผู้บริหารโรงเรียนมีความพยายามอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ภายใต้ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ 7 งาน คือ งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานวัดและการประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศภายใน และงานการประชุมอบรมทางวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับ นิตยา เพชรไทยพงศ์ (2545:16) ได้ประมวลขอบข่ายของงานวิชาการไว้ 7 ประการเช่นกัน คือ งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานการจัดการเรียนการสอน งานสื่อการเรียนการสอน งานห้องสมุด งานวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน งานนิเทศภายใน และงานพัฒนาบุคลากร อีกทั้งนิตยา มัสเยาะ (2545:15) ได้กล่าวว่า งานวิชาการเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ของนักเรียนมีขอบข่ายที่กว้างขวางหลายด้านจึงได้สรุป ขอบข่ายงานวิชาการไว้เป็น 4 ด้านคือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งขอบข่ายงานวิชาการทั้ง 4 ด้านนี้จะมี

ความสำคัญมาก เพราะถือได้ว่างานวิชาการทั้ง 4 ด้านนี้เป็นงานหลักของการจัดการศึกษา ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงนำเสนอตามที่นักวิชาการประมวลขอบข่ายงานวิชาการจากแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ มากำหนดเป็นเนื้อหา 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งมีกรนำเสนอข้อมูลทั้ง 4 ด้านดังกล่าวต่อไปนี้

2.2.1 หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

หลักสูตรถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาซึ่งระบบการศึกษาจะดำเนินไปได้ด้วยดีนั้นก็ต้องอาศัยหลักสูตรเป็นพื้นฐานในการดำเนินการเพราะหลักสูตรนั้นจะรวมกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้เรียนเข้าไว้ด้วยกัน และเพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ชาอูซัย อัจฉินสมาจาร (2537:39) ได้กล่าวว่า หลักสูตรการเรียนการสอน จึงเป็นเสมือนทางนำที่จะชี้แนะให้ผู้มีส่วนในการจัดให้มีการศึกษาปฏิบัติและดำเนินตาม โดยไม่ต้องคาดเดาการปฏิบัติหรือดำเนินการนั้น ๆ เพราะการคาดเดานั้นจะทำให้เกิดข้อผิดพลาดได้ง่ายอีกทั้งยังไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อีกด้วย

ดังพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا﴾

(النجم: 28)

ความว่า “และพวกเขาไม่มีความรู้เรื่องนั้นเลย พวกเขา มิได้ปฏิบัติตามคำสั่งใดนอกจากการคาดเดา และแท้จริงการคาดเดานั้น จะไม่อำนวยประโยชน์อันใดแก่ความจริงได้”

(อันนัจม : 28)

ดังนั้นการนำหลักสูตรอิสลามศึกษาไปใช้ในโรงเรียน ถือเป็นภารกิจหลักในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในตัวหลักสูตรด้วย เพื่อให้ได้ผลดีมีคุณภาพในการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษานั้นดำเนินไปโดยเกิดประโยชน์สูงสุด (นุกูล ชูชัย, 2540 : 26)

ดังนั้นเมื่อต้องการที่จะนำหลักสูตรของการเรียนการสอนไปใช้จึงจำเป็นต้องมีข้อมูลที่รู้และเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตร สิ่งแรกที่ต้องรับรู้เกี่ยวกับหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นความหมายของหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ องค์ประกอบของหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นต้น

2.2.1.1 ความหมายของหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

การสร้างการพัฒนาและการวิเคราะห์หลักสูตรย่อมขึ้นอยู่กับการให้ความหมายของหลักสูตร ความหมายของหลักสูตรมีตั้งแต่ความหมายที่กว้าง คือ การจัดการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาไปจนถึงความหมายที่เจาะวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีผู้ให้ความหมายแตกต่างกันดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2540:25) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้วางแผนไว้อย่างดี และขึ้นอยู่กับการสอน เพราะประสบการณ์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม

และหลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ด้านการศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทั้งภายในและภายนอก สังคมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

นิตยา มัสเยาะ (2545 : 17) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร หมายถึง แผนการจัดมวลกิจกรรม ความรู้และประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการและคุณลักษณะพฤติกรรมด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติและทัศนคติที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ซึ่งจะมีลักษณะเป็นแบบแผนที่ประกอบด้วยความมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมต่าง ๆ การเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล ดังนั้น หลักสูตรซึ่งเป็นแม่บทในการจัดการศึกษา จึงมุ่งเน้นสอนให้ผู้เรียนเป็นคนดี สมบูรณ์พร้อมทุกด้าน สามารถดำรงตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ดังนั้นหลักสูตรการเรียนการสอนจึงเป็นการนำทางให้ผู้มีส่วนในการจัดการศึกษาได้ปฏิบัติและดำเนินตามให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เมื่อรู้และเข้าใจหลักสูตรแล้วก็ต้องรู้ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนการสอน

ถวัลย์ มาศจรัส (2545 : 10) ได้ให้ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การตีความและกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรการสอน รวมทั้งการจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนให้เป็นหลักสูตรเป้าหมาย อีกทั้งงานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้นั้น เป็นการบริหารงานวิชาการที่เป็นกระบวนการในการใช้หลักสูตรทั้งหมดเพื่อให้นักเรียนได้ตาม จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตรจะต้องศึกษาทำความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตร ตามที่หลักสูตรกำหนด การวิเคราะห์หลักสูตร วางแผนการใช้และปฏิทินปฏิบัติงานตามหลักสูตร การจัดเตรียมทรัพยากรในการดำเนินงาน การใช้เอกสารประกอบหลักสูตร การจัดหาเอกสารประกอบเนื้อหาวิชาการปรับสร้างพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับท้องถิ่น หาแนวทางแก้ไขปัญหาจากการใช้หลักสูตรและประเมินผลการใช้หลักสูตร และเพื่อให้การใช้หลักสูตรการศึกษาบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ สถานศึกษาต้องมีการประสาน สัมพันธ์ และร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนให้การพัฒนาคุณภาพ การศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2536:127) ได้ให้ความหมายของการนำหลักสูตร ไปใช้ หมายถึง กระบวนการการทำหลักสูตรที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไปใช้จริงในห้องเรียน การนำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ผลตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ตั้งไว้ จะต้องอาศัย วิธีการใช้หลักสูตรอย่างมีระบบ การนำหลักสูตรไปใช้นี้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งของ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่จะขาดเสียมิได้

ซึ่งจะเห็นได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นกระบวนการนำหลักสูตรที่สร้างเสร็จ แล้วไปใช้ในสถานศึกษา การวางแผนการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้หลักสูตรที่สร้าง ขึ้นบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ ดังนั้นหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้มีส่วนใน การจัดการศึกษาต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุด

2.2.1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

โดยทั่วไปแล้วการออกแบบหลักสูตรจะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบต่าง ๆ ใน ที่นี้จัดเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ดังนี้ (วิชัย ประสิทธิ์วิฑูมิเวช, 2542:50-52)

1. จุดหมายและจุดประสงค์

1.1 จุดหมายเป็นสิ่งที่กำหนดไว้กว้าง ๆ เน้นคุณลักษณะที่คาดหวังของผู้เรียน มักจะพบได้ในส่วนแรกของหลักสูตร อันเป็นจุดเริ่มต้นทำให้เกิดเป็น โครงสร้างหลักสูตร

1.2 จุดประสงค์เป็นสิ่งที่กำหนดเฉพาะเรื่องในระดับกลุ่มวิชากลุ่มประสบการณ์ และรายวิชาที่มีอยู่ในโครงสร้างหลักสูตร จุดประสงค์จะเป็นตัวบ่งชี้ให้จัดเนื้อหาสาระซึ่งจะต้องจัดให้มีความสอดคล้องกัน

2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์

2.1 เนื้อหาสาระที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์ แบ่งออกได้ 5 ประเภทคือ

2.1.1 ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา

2.1.2 ความคิดรวบยอดและหลักการ

2.1.3 การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์

2.1.4 ทักษะทางกาย

2.1.5 เจตคติและค่านิยม

2.2 ประสบการณ์เป็นการกำหนดคุณลักษณะ เจตคติ ค่านิยม อันพึงปรารถนาให้ผู้สอนได้นำไปพิจารณาตัดสินใจ สร้างกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียนและชั้นเรียน

3. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่มีการปรับปรุงตลอดเวลาของการใช้หลักสูตร ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ และมีการติดตามผลเป็นระยะ ๆ องค์ประกอบที่สำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ คือ

3.1 การเตรียมครูผู้สอนหลักสูตรการผลิตครูเป็นหลักสูตรที่ยึดสมรรถภาพเป็นหลัก เน้นด้านความรู้ ด้านเทคนิควิธี ด้านคุณลักษณะและเจตคติ

3.2 ผู้บริหารโรงเรียน มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้โดยให้ความสำคัญและสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน ซึ่งมีหลักสูตรแกนกลาง เป็นแม่บทกำหนดแนวปฏิบัติด้านการเรียนการสอน เป็นแผนให้สอดคล้องกับหลักสูตร จัดหาแหล่งวิทยาการเสริมความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน

3.3 ครูผู้สอนต้องมีคุณภาพ ซึ่งมีส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับกระบวนการผลิตครูแต่เมื่อเข้าสู่วิชาชีพแล้ว ต้องได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาสมรรถภาพ ในความเป็นครูอยู่เสมออย่างต่อเนื่อง เช่น การอบรมระยะสั้น การประชุมสัมมนา การฟังหรือพูดปาฐกถา การเป็นวิทยากร การแสดงผลงาน การทำผลงานทางวิชาการ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้นอกจากจะพัฒนาครูผู้สอนโดยตรงแล้วในทางอ้อม ยังเกิดผลดีต่อผู้เรียน เพราะผู้สอนมีการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ให้เกิดความมั่นใจในการสอนเพิ่มมากขึ้น

4. การประเมินผล เป็นการตรวจสอบสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร ค้นหาสาเหตุของสิ่งที่ไม่สัมฤทธิ์ผลเป็นงานใหญ่ที่มีขอบเขตกว้างขวางจะต้องวางโครงการการประเมินผลล่วงหน้าอย่างเป็นทางการ ประโยชน์ของการประเมินผลหลักสูตร มีเช่น

4.1 ช่วยทำให้จุดหมายและจุดประสงค์ระดับต่าง ๆ มีความกระจ่างชัดเจนขึ้น เพราะถ้าคลุมเครือจะไม่สามารถประเมินผลได้

4.2 ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลมีผล ไปสู่การปรับปรุงหลักสูตร และการสอนช่วยส่งเสริมการสอนในโรงเรียนให้ดีขึ้น

4.3 ข้อมูลที่ได้จากการประเมินหลักสูตรจะเป็นสิ่งบ่งบอกที่ใช้ในการพิจารณาตัดสินใจเปลี่ยนหลักสูตรใหม่

องค์ประกอบทั้ง 4 อย่าง จึงเป็นวัฏจักรที่เกิดขึ้น หมุนเวียนโดยไม่จบสิ้นแต่ละวัฏจักรจะใช้เวลาหลายปีและมีความเกี่ยวข้องกับบุคลากรหลายฝ่าย หลายคนซึ่งไม่สามารถกระทำได้โดยลำพัง

2.2.1.3 องค์ประกอบของการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้จะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการคือ (วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์, 2542:102-104)

1. การเตรียมครูสอน ถ้าพิจารณาแล้วแยกเป็น 2 กลุ่ม

1.1 นักศึกษาครู ซึ่งในอนาคตจะประกอบวิชาชีพครู ต้องผ่านการศึกษาในสถาบันการผลิตครูที่มีหลักสูตรยึดสมรรถภาพเป็นหลัก โดยเน้นการเรียนรู้ เทคนิควิธี คุณลักษณะ และเจตคติ ให้ความสอดคล้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

1.2 ครูผู้สอน ที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนแล้ว ต้องมีการเตรียมความพร้อมด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กับหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นใหม่ บทบาทหน้าที่ของครูจึงอยู่ในฐานะผู้นำหลักสูตรไปใช้โดยตรง แนวทางปฏิบัติจึงจำเป็นต้องมีการเตรียมครูผู้สอน

2. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

2.1 ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่ให้การสนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ในเบื้องต้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร จึงสามารถบริหารหลักสูตรในลำดับต่อไป เช่น การประชุมชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดผู้สอนเข้าสอนได้อย่างเหมาะสม การสรรหาวัสดุหลักสูตรเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น

3. คุณภาพผู้สอน แม้ว่าในเบื้องต้นนั้นส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับกระบวนการผลิตครู แต่เมื่อเข้าสู่ระบบประกอบวิชาชีพครูจำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนาและพยายามพัฒนาตนเอง เพื่อให้การสอนมีคุณภาพ ทันสมัย และเหมาะสม ซึ่งมีขอบข่ายงานในการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

3.1 การพัฒนาหลักสูตรระดับห้องเรียน เป็นการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนด้วยการวิเคราะห์หลักสูตร การวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ได้ผลงานเป็นเอกสารประกอบหลักสูตรต่าง ๆ เช่น โครงสร้างการสอน แนวการสอน แผนการสอน คู่มือครู สื่อการเรียนการสอน เครื่องมือวัดผล

3.2 การสอนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้ ต้องสอนให้สอดคล้องกับจุดหมายและจุดประสงค์ของหลักสูตร โดยใช้เทคนิควิธีสอน กระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลายและเหมาะสม มีการวัดผลและประเมินผลอยู่เป็นระยะ ๆ สำหรับการนำมาปรับปรุงแก้ไข นอกจากนี้ประสิทธิภาพส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความเอาใจใส่ ความตั้งใจต่อการสอนของผู้สอนเอง

3.3 การจัดสภาพและบรรยากาศในห้องเรียนเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมให้มีแรงจูงใจภายนอกแก่ผู้เรียน แม้ว่าการเรียนรู้แต่ละรายวิชาจะมีความแตกต่างกัน แต่ในภาพรวมยังมีสิ่งอื่นที่ช่วยเกื้อหนุนประสิทธิภาพให้ดีขึ้น เช่น การตกแต่งห้องเรียนอย่างพอเหมาะ การใช้สื่อการเรียนการสอน การจัดมุมประสบการณ์ เป็นต้น

2.2.1.4 การพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร คือ การนำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้ว ทั้งหลักสูตรระดับชาติ ระดับท้องถิ่นมาปรับปรุงโครงสร้าง เนื้อหาและมวลประสบการณ์ทั้งหลายในหลักสูตรเดิมให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นหรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย และรวมถึงการผลิตเอกสารต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย เพื่อที่จะให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้ดีขึ้นตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (บรรพต สุวรรณประเสริฐ, 2544:15)

องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของระบบการศึกษา คือ “หลักสูตร” เพราะหากขาดหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนก็อาจจะไร้ทิศทาง ดังนั้นหลักสูตรจึงต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นคำว่า “การพัฒนาหลักสูตร” จึงเกิดขึ้น และถือได้ว่าเป็นคำที่ค่อนข้างใหม่เพราะเป็นสิ่งที่เพิ่งกล่าวถึงเมื่อ 50 ปีนี้เองและในประเทศไทย เมื่อสมัยที่กระทรวงศึกษาธิการ เริ่มปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ช่วง พ.ศ. 2517-2520 ก็เริ่มใช้คำว่า “การพัฒนาหลักสูตร” ซึ่งสร้างความประหลาดใจให้กับนักการศึกษารุ่นอาวุโสอย่างมาก (วิชัย วงศ์ใหญ่, 2537:214) ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นสิ่งที่

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงการการศึกษาต้องรับรู้ และทำความเข้าใจเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาระบบการศึกษาของไทยให้มีความเจริญก้าวหน้าในอนาคต

ในปีการศึกษาพ.ศ.2545ที่ผ่านมาเป็นที่ทราบกันดีว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ระหว่างเตรียมการและกระทรวงศึกษาธิการมีแผนงานที่จะประกาศใช้หลักสูตรดังกล่าวปีการศึกษา พ.ศ.2545 ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ตามสถานศึกษา สามารถดำเนินการพัฒนาหลักสูตร และจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของผู้เรียนรวมทั้งให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยนำหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 มาใช้ประกอบการพิจารณาดำเนินการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาไปก่อน

ในระหว่างปีการศึกษา พ.ศ. 2543-2544 ที่ผ่านมสถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรและจัดกระบวนการเรียนรู้โดยพิจารณาจากหลักการจุดหมายและโครงสร้างของหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ซึ่งมีจุดเน้นประการหนึ่ง คือ การมุ่งตอบสนองตามความต้องการของท้องถิ่น หลักสูตรดังกล่าวจึงเปิดโอกาสให้สถานศึกษาและท้องถิ่น สามารถพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนในท้องถิ่น เรียนรู้สภาพสังคม เศรษฐกิจ มีความรักความผูกพันและภูมิใจในท้องถิ่นของตน(กระทรวงศึกษาธิการ,2542:1)

สำหรับในปีการศึกษา พ.ศ. 2545 เป็นต้นไป สถานศึกษาสามารถดำเนินการพัฒนาระดับสถานศึกษา โดยพิจารณาจากหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง และมาตรฐานของหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ ให้มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 วรรคสอง ที่กำหนดให้ สถานศึกษาจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ,2542:2)

2.2.1.5 หลักการและจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) มีหลักการและจุดหมายดังต่อไปนี้ (วิชัย ประสิทธิ์วุฒิวณิช, 2542:35-36)

ก. หลักการ

1. เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน

2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต
3. เป็นการศึกษา ที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติโดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนาหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้

ข. จุดหมาย

การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาพื้นฐาน ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลงมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็นและครองชีวิตอย่างสงบสุข

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ

ดังต่อไปนี้

1. มีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ คงสภาพอ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณได้
2. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ชุมชนชาติแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของสังคม
3. สามารถปฏิบัติตนในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและครอบครัว
4. สามารถวิเคราะห์สาเหตุและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัวได้อย่างมีเหตุผลด้วยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
5. มีความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัวไม่เอาเปรียบผู้อื่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
6. มีนิสัยรักการอ่านและใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
7. มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
8. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้านและชุมชน สามารถปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปะวัฒนธรรมในชุมชนรอบ ๆ บ้าน

หลักสูตรทุกระดับ ทุกประเภท มีการกำหนดหลักการและจุดหมาย ซึ่งเป็นการสืบเนื่องมาจากการวางแผนการศึกษาของรัฐ ให้เกิดความชัดเจนขึ้นในแต่ละระดับ แต่ละประเภท

จากหลักการและจุดหมายที่กำหนดไว้ก่อน จึงเกิดการพัฒนาลัทธิสุตฺรไปตามลำดับกระบวนการ จนได้เป็นลัทธิสุตฺรแกนกลางของประเทศ ที่จะนำไปพัฒนาต่อเป็นของระดับท้องถิ่น

2.2.1.6 สาระอิสลามศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กรมวิชาการ(2545:144) สาระอิสลามศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีดังนี้

ก. หลักการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2544 มาตรา 22 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ว่า การศึกษาต้องการยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้นครูผู้สอนและผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ และผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุน ให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้จากสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ต้องการแก่ผู้เรียนเพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ในการสร้างสรรค์ความรู้ของตน

การจัดเรียนรู้ตามสาระอิสลามศึกษาเป็นการจัดการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อนำไปดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

การเรียนรู้สาระการรู้อิสลามศึกษา มีกระบวนการและวิธีที่หลากหลายซึ่งผู้สอน ต้องคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงเจริญเติบโตเป็นระยะ ๆ และต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลายและเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสนใจจนเกิดความตระหนัก ความศรัทธายึดมั่น และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามหลักการอิสลาม กระบวนการเรียนรู้ เช่นนี้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการสอดแทรกกับกระบวนการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม โดยการนำกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระอิสลามศึกษาหรือต่างกลุ่มการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้กับผู้เรียน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้มีหลายรูปแบบผู้สอนสามารถเลือกนำมาใช้หรือปรับใช้ โดยคำนึงถึงสภาพและลักษณะของผู้เรียนเน้นผู้เรียนให้ผู้เรียนปฏิบัติตามการเรียนรู้ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบโครงการเป็นการจัดประสบการณ์ตรงให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ รู้วิธี

แก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ รู้จักวิธีการวางแผน คิดวิเคราะห์ ประเมินผลปฏิบัติงานด้วยตนเอง และฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตาม

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นวิธีการหรือพฤติกรรมที่จะช่วยให้ดำเนินงานเป็นกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพคือ ได้ผลงาน ความรู้และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ร่วมงาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546:16)

ข. จุดหมายหลักสูตรอิสลามศึกษา

สาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความศรัทธาในศาสนาอิสลามเพื่อพัฒนาวิถีชีวิตของตนเอง ครอบครัว เป็นผู้นำ ผู้ตามแบบอย่างที่ดีของสังคมเกิดสันติสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า(Jamiyah Addawah Al-Islamiyah Al-Arlamiyah, 1997:13-14 ; หลักสูตรอิสลามศึกษาฟิรฎูอีน, 2547:21-22)

ค. โครงสร้างหลักสูตรอิสลามศึกษา

กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรอิสลามศึกษา(กระทรวงศึกษาธิการ,2546ค:14-15 ; อับดุลเลาะห์ ลออแมน,2543:10; Ahmad Eisa, n.d : 101; Hamka, 2543 : 10; Abd al-Rahman Hasan (a), 1999 : 31 ; Muhammad Abu Zahrah, 1987 : 31-32 ; Abd al-Rahman Hasan(b), 1999 : 10-11)

กำหนดหลักสูตรแบ่งออกเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้
 ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6
 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3
 ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการและคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน ประกอบด้วย 6 รายวิชา ดังนี้

1. วิชาอัลกุรอาน เป็นวิชาที่ว่าด้วยหลักการอ่านเขียนท่องจำ การอธิบายอัลกุรอานและนำหลักคำสอนอัลกุรอานมาปฏิบัติและพัฒนาคนกลุ่มเพื่อนและครอบครัว

2. วิชาหลักศรัทธา เป็นวิชาที่ว่าด้วย การศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ และท่านเราะสูล ﷺ รุกันอิหม่าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความเป็นพระเจ้าและหน้าที่ของศาสนาดลอดจนศรัทธา ในรุกันอิหม่าน 6 ประการ

3. วิชาศาสนบัญญัติ เป็นวิชาที่ว่าด้วยกฎ หลักการ ข้อห้าม และบทบัญญัติอิสลามเกี่ยวกับอิบาอะฮ์ มุอามาละฮ์และอื่น ๆ ที่กำหนดเป็นบทบัญญัติและหลักการอิสลาม 5 ประการ (รุกันอิสลาม) เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติศาสนกิจและดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

4. วิชาศาสนประวัติ เป็นวิชาที่ว่าด้วยประวัติท่านเราะสูล ﷻ ชาตีกำเนิด การสมรส การตัดสินกรณีพิพาท การรับโองการ การประกาศศาสนา ดลอดจนผลงานของท่านศาสดาอื่น ๆ และคอดีฟะฮ์ทั้งสี่ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในประวัติของศาสนทูตและบรรดาคอดีฟะฮ์ ตระหนักในความสำคัญในฐานะผู้ประกาศศรัทธาและสืบทอดอุดมการณ์ของอิสลามสู่มวลมนุษยชาติ มุ่งระลึกถึงความตาย

5. วิชาจริยธรรม เป็นวิชาที่ว่าด้วยความดีตามจริยธรรมอิสลาม เพื่อให้ตระหนักถึงเหตุผลการทำความดีและละเว้นความชั่ว สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

6. วิชาภาษาอาหรับหรือมลายู เป็นวิชาที่ว่าด้วยกระบวนการฟัง ดู พูด อ่าน และเขียน เห็นคุณค่า และทักษะในการใช้ภาษาอาหรับและมลายูเพื่อการเรียนรู้ ค้นคว้า สื่อความหมาย ตีความบทบัญญัติอิสลามอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ

2.2.2 การจัดการเรียนการสอน

ปือราเฮม มะยูโซะ (2528 : 29) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการตามโครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบจะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญระบบการจัดการเรียนการสอนจะนำไปสู่จุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่ได้กำหนดไว้ขึ้นอยู่กับผู้ที่มีส่วนในการจัดการศึกษาจะต้องรู้และเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของการจัดการเรียนการสอน ดังจะกล่าวต่อไป ดังนี้

2.2.2.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนคือกระบวนการดำเนินการกิจกรรมหรือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้บริหาร และครูจัดให้แก่ผู้เรียนทุกขั้นตอนหรือเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ได้แก่ การวางแผนการสอน การดำเนินงานสอน การใช้สื่อการสอน และการวัดผลและประเมินผล อีกทั้งการจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นการรวมหลายกิจกรรมเข้าด้วยกันคือ การจัดชั้นเรียน การจัดผู้เรียนเข้าเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดทำกำหนดการสอน และตารางสอน รวมถึงการจัดบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการสอน

การจัดการเรียนการสอนที่ดีนั้นผู้บริหาร โรงเรียน ครู และนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีผู้บริหารเป็นผู้นำในการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม งานด้านการเรียนการสอนนั้นถือเป็นงานหลักของครูผู้สอนในโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารและครูผู้สอนเองต้องให้ความสำคัญ เพราะผู้สอนเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำนักเรียนไปสู่เป้าหมายที่หลักสูตรต้องการได้ และในส่วนของงานบริหารงานวิชาการด้านการเรียนการสอนนั้นผู้บริหารต้องยึดหลักการจัดการเรียนการสอนตามแนวของหลักสูตร ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง โดยจะต้องจัดครูเข้าสอน จัดหาสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกตามความจำเป็น กระตุ้นและส่งเสริมให้ครูจัดทำและใช้แผนการสอน ติดตามการจัดการเรียนการสอนของครู ส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น และเพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้จำเป็นต้องมีการนำองค์ประกอบของหลักสูตรทั้งหมดมาสู่กระบวนการปฏิบัติที่ถูกต้องและเป็นระบบด้วย (นิศยา มัสเยาะ, 2545:25)

องค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับระบบการเรียนการสอนที่แท้จริง ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้คือ

1. ลักษณะของผู้เรียน
2. จุดมุ่งหมายของการสอน
3. เนื้อหาสาระที่จะสอน
4. การเตรียมความพร้อม
5. ดำเนินการสอน
6. กิจกรรมสร้างเสริมทักษะ
7. กิจกรรมสนับสนุน
8. การควบคุมและการตรวจสอบ

9. สัมฤทธิผลของการสอน

10. การปรับปรุงแก้ไข

Hughes and Ubben (1978: 89) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการและพัฒนาการของเด็กจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ความสามารถของเด็ก
2. ความแตกต่างของวิธีการเรียนของเด็กแต่ละคน
3. ความต้องการทางจิตวิทยาของแต่ละบุคคล

บ็อราเฮม มะยูโซะ (2528:31) กล่าวว่าหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ได้เสนอแนะกระบวนการเรียนการสอนสำหรับครูไว้ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนตลอดจนเนื้อหาในแต่ละบทเรียน

ควรให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ สภาพท้องถิ่น ความสนใจของผู้เรียน และให้มีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวิชามากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. ผู้สอนควรใช้วิธีสอนที่จะให้ผู้เรียนรู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ฝึกให้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และรู้จักนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยพิจารณาวิธีสอนที่เห็นว่าเหมาะสมกับจุดประสงค์ และลักษณะเนื้อหาวิชา เช่น การสอนแบบแก้ปัญหา ค้นคว้า อภิปราย ทำงานกลุ่ม ฯลฯ

3. ผู้สอนควรคำนึงถึงการที่จะให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนทั้งภาควิชาการ และภาคปฏิบัติ ซึ่งมีผลส่งเสริมคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล และให้ผู้เรียนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

4. เวลาเรียนกำหนดไว้คาบละ 20 นาที ในการจัดสอนให้โรงเรียนหรือท้องถิ่น กำหนดช่วงตารางเวลาเรียนเอง โดยจะกำหนดครั้งละกี่คาบเป็นช่วงสั้น หรือยาวได้ตามความเหมาะสมกับวัยผู้เรียน ลักษณะเนื้อหาและกิจกรรม

วิวัฒน์ สัมฤทธิ์วัช (2534 : 23) กล่าวว่า การเรียนการสอนหมายถึงการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ในรูปของการเรียนการสอนของครูและนักเรียน มีขอบข่ายไปถึงการจัดหลักสูตร การจัดแผนการเรียน การจัดตารางสอน การจัดทำและ การใช้แผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการนิเทศการศึกษา เป็นต้น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียน ที่เน้นหลักของการพัฒนาผู้เรียน โดยใช้ทักษะกระบวนการ 9 ชั้น (กรมวิชาการ, 2533 : 4-5)

1. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
2. คิดวิเคราะห์วิจารณ์

3. สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
4. ประเมินและเลือกทางเลือก
5. กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
6. ปฏิบัติด้วยความชื่นชม
7. ประเมินระหว่างปฏิบัติ
8. ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
9. ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

กล่าวโดยสรุป ในการจัดการเรียนการสอนนั้น การสอนที่ดีขึ้นอยู่กับหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ

1. การเตรียมความพร้อมพื้นฐานในด้านความรู้ ทักษะการสอน ความสามารถในการแก้ปัญหาการสอน ผู้ที่จะเป็นครูที่ดี จึงต้องมีความรู้ดี รู้จักศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมความรู้ใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา การเป็นครู จึงไม่ใช่อาชีพที่ค้าของเก่ากิน นอกจากนี้ จะต้องมิตักษะการสอนที่ดี มีความสามารถในการแก้ปัญหาการสอน
2. หลักการวางแผนและเตรียมการสอนถึงแม้ครูจะมีความรู้ดี แต่ถ้าไม่ได้วางแผนและเตรียมการสอนดีพอ การสอนก็ยากที่จะมีคุณภาพได้
3. หลักการใช้จิตวิทยาเพื่อจัดการเรียนการสอน เช่น หลักความแตกต่างระหว่างบุคคล หลักการเร้าความสนใจ หลักการมีส่วนร่วม หลักการเสริมแรงจูงใจ และหลักการสร้างบรรยากาศ เป็นต้น
4. การประเมินผลและรายงานผลเมื่อมีการจัดการเรียนการสอนก็ต้องมีการวัดผลประเมินผล เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุความบกพร่องในการแก้ไขปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาต่อไป

การจัดการเรียนการสอนเป็นการดำเนินการเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประสบความสำเร็จ มีครูเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงเพื่อฝึกฝนทักษะ และกระบวนการที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตและการแสวงหาความรู้ต่อไปในอนาคต (คณะกรรมการผลิตและบริหาร, 2536 : 59)

ชีวหงษ์ บุตรลับ (2523) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเจริญงอกงามทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม เพื่อให้ผู้เรียนจะได้แก้ปัญหาชีวิตสามารถปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2525 : 4) ว่ากระบวนการเรียนการสอนสำหรับครูไว้ ดังนี้

1. กระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนเนื้อหาในแต่ละบทเรียน ควรยืดหยุ่นตาม เหตุการณ์ สภาพท้องถิ่น ความสนใจแก่ผู้เรียน และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวิชามากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. ผู้สอนควรใช้วิธีสอนที่จะให้ผู้เรียนรู้ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น ฝึก ให้คิดเป็นแก้ปัญหาเป็น และรู้จักนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยพิจารณาวิธีสอน ที่เห็นว่าเหมาะสมกับจุดประสงค์ และลักษณะเนื้อหาวิชา เช่น การสอนแบบแก้ปัญหา ค้นคว้า อภิปราย ทำงานกลุ่ม ฯลฯ

3. ผู้สอนควรคำนึงถึงการที่จะให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนทั้งภาควิชาการ และภาคปฏิบัติ ซึ่งมีผลส่งเสริมคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล และให้ผู้เรียนอยู่ในสังคมอย่าง มีความสุข

ฝ่ายโครงการจัดสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา (2535 : 38) ได้ให้ แนวการจัดการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษา ให้ประสบความสำเร็จตามจุดหมายที่วางไว้ว่า วิทยากรสอนวิชาอิสลามศึกษามีแนวดำเนินการ ดังนี้

1. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน
2. วัดความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นของผู้เรียนก่อนวางแผนการสอนทุกครั้ง
3. จัดการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น
4. จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด ความต้องการและสภาพชีวิตจริงของผู้เรียนและให้โอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเองตามความสามารถโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากที่สุด
5. จัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์หรือบูรณาการในรายวิชาต่างๆและระหว่างกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ให้มากที่สุดด้วย โดยเฉพาะกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
6. จัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเพื่อให้ผู้เรียนได้คิดอย่างมีเหตุผล
7. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนมีโอกาสปฏิบัติจริงให้มากที่สุด
8. ในการจัดการเรียนการสอนทุกครั้งควรสอดแทรกการอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์อย่างสม่ำเสมอ

9. ควรมีการติดตามและประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นระยะๆ และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

10. พยายามใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ที่มีอยู่ มาเป็นประโยชน์ ในการจัดการเรียนการสอนให้มากที่สุด

หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 จัดเป็นการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของนักเรียน และชุมชนที่เด็กอยู่ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีแนวปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาอิสลามและเป็นหลักการที่สนองความต้องการของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (สำราญ พุกษารัตน์ อ่างในสุนทร ปิยะวสันต์, 2533 : 59) ผู้สอนนอกจากจะสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอิสลามศึกษาแล้วยังจะต้องให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 อีกด้วย ฉะนั้นลักษณะการจัดการเรียนการสอนควรใช้เทคนิค วิธีการในการเรียนการสอน เช่นเดียวกับการสอนของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

2.2.2.2 แหล่งที่มาของการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา

การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษามาจากสองแหล่งด้วยกัน คือ อัลกุรอาน และอัซซุนนะฮ์ คัมภีร์อัลกุรอานคือถ้อยคำสำนวนแห่งพระราชดำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ทรงประทานมายังท่านศาสนทูตของพระองค์ผ่านการดลใจ ซึ่งอัลกุรอานได้ถูกประทานมาให้แก่ท่านเราะฮ์มุลลอฮ์ ﷺ เป็นภาษาอาหรับ ไม่มีผู้ใดประพันธ์ได้เสมอเหมือน แม้จะเป็นบทสั้นๆของอัลกุรอานก็ตาม อัลกุรอานนั้นได้รับการสืบทอดกันมาสู่ชนรุ่นหลังด้วยกระแสการรายงานที่ติดต่อกันทุกตัวบทและบรรทัด ซึ่งตัวบทเหล่านี้เมื่อผู้ใดอ่านก็นับว่าเป็นอิมานะฮ์ประเภทหนึ่งที่ผลบุญตอบแทนคัมภีร์อัลกุรอานเล่มนี้เริ่มต้นด้วยบทอัลฟาตีหะฮ์และสิ้นสุดด้วยบทอันนาส เป็นคัมภีร์แห่งอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงเกรียงไกรที่ถูกระทานผ่านมลาอิกะฮ์ญิบรีลมายังท่านเราะฮ์มุลลอฮ์ ﷻ และทรงมีบัญญัติให้ท่องจำไว้อย่างแม่นยำทุกบททุกตอน เพื่อใช้ในการประกอบศาสนกิจและสิ่งยึดเหนี่ยวในความเป็นเอกภาพของชาวโลกทั้งมวล อัลกุรอานคือจิตวิญญาณของการจัดการศึกษาในอิสลามและเป็นแหล่งกำเนิดของการจัดการศึกษาที่บริสุทธิ์ ซึ่งกาลเวลาไม่สามารถทำให้เปลี่ยนแปลงเปราะเปื้อนเลอะเลือนไปได้ นั่นเป็นเพราะอัลกุรอานเป็นแหล่งที่มานั่นเอง (ชัยน์ มุฮัมมัด ซาฮาดะฮ์ (ม.ป.ป. : 4-7) ดังนี้

1. หลักความเชื่อของอิสลามที่มุสลิมทุกคนจำเป็นต้องเรียนรู้และศรัทธา ไม่ว่าจะเป็นการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ มลาอิกะฮ์ คัมภีร์ต่างๆ บรรดาศาสนทูต และวันสิ้นโลก

2. จริยธรรมอันทรงคุณค่ายิ่ง จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่จะช่วยในการฝึกฝนกล่อมเกล่าจิตใจพัฒนาบุคคลและสังคม ในอัลกุรอานมีการเตือนสำคัญเกี่ยวกับมารยาทที่ไม่ดีงามอันจะทำให้เสื่อมเสียความเป็นมนุษย์ผู้ทรงเกียรติไว้มากมายหลายอายะฮ์

3. เรื่องราวของประชาชาติและบรรพชนรุ่นเก่าก่อน ซึ่งอัลกุรอานได้นำเรื่องราวเหล่านี้มาเล่าต่อเพื่อเป็นอุทาหรณ์และเป็นสิ่งชี้แนะแก่นรุ่นหลังเพื่อเป็นแนวทางไปสู่วิถีทางแห่งอัลลอฮ์ ﷻ และรับรู้ถึงแนวทางการปฏิบัติตนของผู้ประเสริฐและผู้บ่อนทำลาย

1. กฎเกณฑ์หลักการปฏิบัติที่ทรงบัญญัติไว้ทั้งหลักการและแนวปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดระบบความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าผู้สร้าง และมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน

2. การกระตุ้นให้พินิจพิจารณาฟากฟ้าและจักรวาล ซึ่งเป็นสิ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสร้างไว้ เพื่อนำไปสู่การทำความรู้จักสิ่งเร้นลับต่างๆที่มีอยู่ในจักรวาล ตลอดจนถึงการสรรคสร้างสรรคพลังต่างๆของอัลลอฮ์ ﷻ เพื่อให้เกิดความศรัทธาขึ้นในจิตใจของมนุษย์

3. การชี้แนะด้วยวิธีการ ที่มีอยู่ในอัลกุรอาน ไม่ว่าจะเป็นพื้นฐาน ของการจัดการศึกษา ที่มีส่วนทำให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนได้ เช่น อิทธิพลทางด้านจิตใจของผู้สอนที่มีต่อผู้เรียนการยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน การให้เกียรติแก่ผู้เรียน การสอนอย่างมีขั้นตอนค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับ การเชื่อมบทเรียนเข้ากับหน้าที่การงาน การเชื่อมบทเรียนเข้ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง การใช้สื่อต่างๆประกอบการเรียนการสอน สร้างความเป็นมิตรกับผู้เรียน และการประเมินผลการเรียนอย่างต่อเนื่อง

4. การชี้แนะโดยอายะฮ์ต่างๆที่มีอยู่ในอัลกุรอาน ซึ่งเป็นวิธีการและแนวทางในการจัดการเรียนการสอน เช่น การสอนด้วยวิธีการเล่าเรื่อง การนำเสนอตัวอย่าง การอุปมาอุปมัย การกระตุ้นให้ใช้ความคิด การเตือนสำคัญ การปฏิบัติจริง เป็นต้น อัลกุรอานเป็นแหล่งกำเนิดและเป็นที่มาของการจัดการศึกษาในอิสลามเป็นสิ่งชี้แนะและเป็นตัวผลักดันการขับเคลื่อนของระบบการศึกษามาตลอด

เมื่ออัลกุรอานอันเกรียงไกร คือ แหล่งที่มาของการจัดการศึกษาในอิสลามเป็นอันดับแรก ชุมนนะฮ์ของท่านเราะฮูฎ ﷺ ก็เป็นแหล่งที่มาของการจัดการศึกษา อันดับที่สองรองจากอัลกุรอาน เป็นสิ่งที่ทำให้ที่มอันดับแรกมีความสมบูรณ์ครบถ้วนยิ่งขึ้น จึงนับได้ว่าอัลกุรอานและอัสซุญนะฮ์เป็นที่มาหลักของการจัดการศึกษาในอิสลาม

ท่านเราะฮูฎ ﷺ ได้วางรูปแบบอันเป็นแบบอย่างของมารยาทในทางปฏิบัติที่มุสลิมทุกคนสมควรนำมาเป็นแนวทางแห่งการดำรงชีวิตเป็นอย่างดี ท่านเราะฮูฎ ﷺ ได้ดำรงไว้ซึ่งแบบอย่างที่ได้ทำการเรียกร้อง จนไม่สามารถแบ่งแยกได้ระหว่างการดำเนินชีวิตจริงกับการแสดงให้ดูเป็นตัวอย่างตามที่ท่านได้เรียกร้องคุณลักษณะอันประเสริฐของท่านครอบคลุมในทุกๆด้านของ

การดำเนินชีวิต ท่านเป็นพ่อผู้ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความเมตตาและเป็นจอมทัพผู้กล้าหาญ และยังเป็นครูผู้ชาญฉลาดเป็นผู้ที่ถูกทดสอบที่เปี่ยมล้นด้วยความอดทน นอกจากนั้นคุณนะฮ์หรือแนวทางของท่านเราะฮูต ﷺ ได้บอกกล่าวขอขบขำการศึกษาให้แก่เราไว้อย่างครบถ้วนอีกด้วย แนวทางของท่านเพียบพร้อมไปด้วยการปลูกฝังพื้นฐานการเรียนการสอนและวิธีการจัดการเรียนการสอน โดยที่ท่านเราะฮูต ﷺ ได้ให้ความสำคัญต่อสถานภาพของผู้เรียนและยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีอยู่ในตัวของผู้เรียน ดังจะเห็นได้จากการที่ท่านได้เริ่มการเรียนการสอนอย่างค่อยเป็นค่อยไป เช่น การปลดปล่อยบรรดาประชาชาติของท่านออกจากประเพณีปฏิบัติที่ขัดแย้งต่อคำสอนของอิสลามที่กำลังแผ่กระจายปกคลุมสังคมในสมัยนั้นเหมือนเงาตามตัว (ฮัซัน มุฮัมมัด ซาฮาตะฮ์ (ม.ป.ป. : 7)

นอกจากนั้นท่านยังได้ชี้้นำด้วยการให้เกียรติต่ออุดมการณ์ที่ดี และเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์หรือแนวทางที่ไม่ถูกต้องด้วยการใช้สื่อการสอน เช่น การขีดเขียนบนพื้นทราย การชี้ด้วยนิ้วมือของท่านเอง ท่านได้เชื่อมโยงการสอนเข้ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ท่านได้ใช้การเล่าเรื่องราว การยกตัวอย่างประกอบ การอุปมาอุปมัย ฝึกปฏิบัติจริง การร่วมอภิปราย สนทนาในการสอนสาวกของท่าน

คุณนะฮ์นะบะวียะฮ์จึงเป็นปัจจัยหลักในการจัดการศึกษาในอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาให้แก่มุสลิมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวัน หลักความเชื่อ การประกอบศาสนกิจ และการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์ เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและครอบครัว คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์แนบแน่นกับการใช้ชีวิตในแต่ละวันของมุสลิม ไม่ว่าจะเป็นยามสงบหรือยามสงคราม ยามยากและยามสุขสบาย

นอกจากนี้ในการจัดการศึกษาในอิสลามไม่ว่าจะเป็นวิชานิติศาสตร์อิสลาม ประวัติศาสตร์ ปรัชญาอิสลาม เป็นต้น โดยแขนงวิชาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ถูกนำมาจากแหล่งเดียวกันคือ อัลกุรอานและอัซซุนนะฮ์ทั้งสิ้น จากจุดนี้เองจึงนับได้ว่าการจัดการศึกษาในอิสลามนั้นมีแหล่งที่มาหลักอยู่สองที่มาคืออัลกุรอานและอัซซุนนะฮ์นั่นเอง

2.2.3 สื่อการเรียนการสอน

การจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดบรรยากาศและ

สภาพแวดล้อม รวมทั้งสื่อการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ดังปรากฏในอัลกุรอานที่พระองค์
อัลลอฮฺ ﷻ ทรงกำหนดสถานการณ์เพื่อเป็นสื่อให้เกิดการเรียนรู้ ดังอายะฮ์ที่ว่า

﴿فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُورِي
سَوْءَ أَخِيهِ ۚ قَالَ يَا وَيْلَتَىٰ أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ
فَأُورِي سَوْءَ أَخِي ۗ فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ﴾

(المائدة:31)

ความว่า “แล้วอัลลอฮ์ก็ได้ส่งกาตัวหนึ่งมาคืบหาในดิน เพื่อที่จะให้เขา
(กอบีล) เห็นว่าเขาจะกลบศพน้องชายอย่างไร เขากล่าวว่า โอ้ความ
พินาศของฉัน ฉันไม่สามารถที่จะเป็นเช่นกาตัวนี้แล้วกลบศพน้องชาย
ของฉันเขียวหรือนี้ แล้วก็กลายเป็นคนหนึ่งในหมู่ผู้ศรัทธาใจ”

(อัลมาอิดะฮ์:31)

จากโองการดังกล่าว อัลลอฮ์ ﷻ ได้ส่งนกกลางมาคืบดิน ซึ่งเป็นสื่อให้กอบีลเห็น
และรับรู้ถึงสิ่งที่อัลลอฮ์ทรงสอนให้เขาได้เรียนรู้ถึงวิธีการจัดการกับศพน้องชายของเขา

การจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไปจะประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วนคือ ผู้สอน
ผู้เรียน และสื่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายคือ ภาษาพูด
และภาษาเขียน ต่อมาได้รับการพัฒนาขึ้นมาเรื่อย ๆ จนปัจจุบันพบว่ามีสื่อการเรียนการสอน
มากมายหลายชนิด เพราะถือว่า สื่อการเรียนการสอนเปรียบเสมือนมือที่สามของครูช่วยให้ครูสอน
ได้สนุก ดังนั้นของสื่อการเรียนการสอนในบทเรียนจึงเป็นตัวกลาง ตัวช่วยในการให้ข้อมูลความรู้
แต่การใช้สื่อการเรียนการสอนให้ได้ผลนั้นจะต้องตรงและสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา และ
กิจกรรมของบทเรียน ผู้บริหารและครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องการเลือกใช้สื่อการเรียน
การสอนอย่างเหมาะสม และรู้จักเก็บบำรุงรักษาเป็นอย่างดี

ดังนั้น การเลือกสื่อการเรียนรู้มาใช้สื่อและสามารถชี้แนะแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ
ให้ผู้เรียนได้ ซึ่งถือได้ว่าสื่อการเรียนการสอนนั้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญซึ่งจะช่วยให้การเรียน
การสอนนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น จริยา เหนียนเฉลย (2546: 18) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการ
สอนจะบรรลุผลตามเป้าหมายได้ก็จำเป็นต้องอาศัยสื่อการเรียนการสอน และวัสดุอุปกรณ์หลาย ๆ

อย่างมาใช้ และที่สำคัญที่สุดผู้สอนยังจะต้องรู้และเข้าใจหลักการต่างๆเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นความหมาย ความสำคัญ และประเภทของสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น ดังจะกล่าวต่อไป

2.2.3.1 ความหมายและความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน

มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายและความสำคัญของสื่อการเรียนการสอนหรือวัสดุอุปกรณ์การสอนไว้ดังนี้

ธำรง บัวศรี (2534 : 207) ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นพาหนะหรือสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติตามจุดประสงค์การเรียนการสอนและตามจุดหมายของหลักสูตร

วราวุธ ลิ้มประเสริฐ(2539 : 6) , นิติยา มัสเยาะ (2545 : 28) ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุอุปกรณ์ทุกชนิดรวมทั้งเครื่องมือที่ส่งเสริมและช่วยให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือผ่อนแรงของครูซึ่งช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในระยะเวลาสั้นมีผลดีทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ นักเรียนเกิดความรู้จริง รู้แจ้งอยู่ในความทรงจำและไม่ลืมง่าย

อภิรมย์ ณ นคร (2535 : 86) ได้ให้ความหมายของอุปกรณ์การสอน หมายถึง เครื่องมือหรือวัสดุใด ๆ ที่ช่วยครูให้สามารถถ่ายทอดข้อเท็จจริง ทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งเห็นคุณค่าเพื่อให้เกิดผลดีแก่การเรียนยิ่งขึ้น

ดังนั้น สื่อการเรียนการสอนมีความสำคัญในการช่วยให้นักเรียนได้รับรู้ด้วย การเห็น การฟัง ซึ่งทำให้นักเรียนเรียนรู้และเข้าใจบทเรียนง่ายขึ้นและดีขึ้น (สุรวัช ศรีวัช, 2536 : 117) นอกจากนี้สื่อบางอย่างช่วยลดภาระการสอนของครูลงได้จะช่วยให้ครูมีโอกาสเอาใจใส่เด็กเป็นรายบุคคลมากขึ้น

2.2.3.2 ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

สิ่งที่อยู่รอบตัวเราซึ่งมีทั้งคน สัตว์ สิ่งของ สถานที่ เหตุการณ์หรือความคิดนั้นจัดเป็นสื่อการเรียนรู้ทั้งสิ้นและผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากสิ่งนั้น ๆ ได้ดีจึง ดั่งโองการหนึ่งที่ได้หยิบยกสัตว์และสิ่งของมาเป็นสื่อการสอนให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ดังที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْآيَاتِ الَّتِي خُلِقَتْ وَإِلَى السَّمَاءِ
كَيْفَ رُفِعَتْ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ وَإِلَى الْأَرْضِ
كَيْفَ سُطِحَتْ﴾

(الغاسية: 17-20)

ความว่า “พวกเขาไม่พิจารณาคุณูปการหรือว่ามันถูกบังเกิดมา
อย่างไร และ(ไม่พิจารณา)ท้องฟ้าบ้างหรือว่ามันถูกยกให้สูงขึ้นได้
อย่างไร และ(ไม่พิจารณา)ภูเขาบ้างหรือว่ามันถูกปักตั้งไว้ได้อย่างไร
และ(ไม่พิจารณา)แผ่นดินบ้างหรือว่ามันถูกแผ่ลาดไว้ได้อย่างไร”

(อัลหมอซียะฮฺ : 17-20)

จากอายะฮ์ดังกล่าวจะเห็นได้ถึงความสำคัญของสื่อที่สามารถหยิบยกมาใช้ได้จาก
หลาย ๆ สิ่งเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น

จะเห็นได้ว่า สื่อการเรียนการสอนนั้นมีส่วนสำคัญในการเรียนการสอนเพื่อเกิด
ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เรียนได้ดีขึ้น ดังนั้นผู้สอนจะต้องเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับสื่อการเรียนการ
สอน โดยเฉพาะประเภทของสื่อการเรียนการสอนนั้นแบ่งออกเป็นหลายประเภทด้วยกัน

การแบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนมีการแบ่งได้หลายแบบ ตามลักษณะ
ของผู้แบ่ง โดยทั่วไปจะแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ แบ่งตามลักษณะรูปร่างของสื่อ
และแบ่งตามลักษณะการนำสื่อไปใช้

ประเภทสื่อการเรียนการสอนที่แบ่งตามรูปร่างลักษณะของสื่อ

เกอร์ลัช และอีลี Gerlach and Ely (1980 : 47-50) อ้างถึงในนุกุล ชูწყဲ (2540)
แบ่งสื่อการเรียนการสอนออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่

1. ภาพนิ่ง
2. การบันทึกเสียง
3. ภาพเคลื่อนไหว
4. โทรทัศน์
5. ของจริง สถานการณ์จำลอง

6. การสอนแบบโปรแกรมและคอมพิวเตอร์

และประเภทสื่อการเรียนการสอนแบ่งตามลักษณะของการนำไปใช้

เดล (Dale, 1989 : 107) อ้างถึงในนุกุล ชูชัย (2540) ได้แบ่งสื่อการเรียนการสอนตามลักษณะของการนำไปใช้เป็น 11 ประเภทคือ

1. ประสบการณ์ตรงที่มีความหมาย
2. ประสบการณ์จำลอง
3. ประสบการณ์นาฏการ
4. การสาธิต
5. การศึกษานอกสถานที่
6. นิทรรศการ
7. โทรทัศน์การศึกษา
8. ภาพยนตร์
9. ภาพนิ่ง การบันทึกเสียง วิทยู
10. ทัศนสัญลักษณ์
11. วจนสัญลักษณ์

ในส่วนของสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนนี้ อับดุลเราะห์มาน อัลคอลลาวี (1979 : 33-34) ได้กล่าวว่า ส่วนหนึ่งจากเครื่องมือในการเรียนการสอน นั้นก็คือ การได้ยิน การเห็น และปัญญาความคิด(หัวใจ) โดยอ้างอิงจากหลักฐานอัลกุรอาน พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสว่า

﴿وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

(النحل: 78)

ความว่า “และพระองค์ทรงทำให้พวกเขาได้ยิน และเห็นและมีหัวใจ(สำนึกและคิด)เพื่อพวกเขาจะได้ขอบคุณ”

(อันนะหฺล : 78)

ดังนั้น การได้ยิน หมายถึง การได้รับความรู้ที่ผู้อื่นค้นหามาได้ ส่วนการเห็น หมายถึง สิ่งที่เพิ่มพูนขึ้นมาได้ด้วยการสังเกต และหัวใจ(สำนึกคิด) ก็คือการคัดเลือกรักษาสิ่งที่ไม่ดี และความไม่บริสุทธิ์ของมันออก และการค้นหาสิ่งที่ดีที่สุดก็เป็นผลมาจากสิ่งทั้งสาม และพลังทั้ง

สามนี้(การได้ยิน การเห็น และหัวใจ) เมื่อมันต่างสนับสนุนซึ่งกันและกันแล้ว ความรู้ความเข้าใจ ก็จะเกิดขึ้น ซึ่งเป็นความรู้ที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงอำนวยประโยชน์ให้กับมนุษยชาติ

จะเห็นได้ว่า การได้ยิน การเห็น และหัวใจ(สำนึกคิด)เป็นเครื่องมือของสื่อที่สำคัญที่สุด ดังนั้นสื่อที่ดีที่สุดก็น่าจะเป็นสื่อที่จะต้องใช้องค์ประกอบของสามสิ่งดังกล่าว คือ การได้ยิน การเห็น และหัวใจ(สำนึกคิด)ด้วย

วีรศักดิ์ รัศมีโพธิวงศ์ (2544:15) ก็ได้เสนอไว้อีกว่า งานวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน เป็นงานสำคัญสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนที่จะต้องจัดหาวัสดุและสื่อต่าง ๆ ให้เพียงพอกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผลิตและวิทยาการในห้องอื่น ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความสามารถและเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

ดังนั้น สื่อการเรียนการสอนนั้นเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การสอนของครูและความเข้าใจของผู้เรียนง่ายขึ้น และการใช้สื่อในการเรียนการสอนนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการทำให้การเรียนการสอนนั้นเกิดความง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การใช้สื่อเพื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพได้นั้นย่อมอยู่ที่ตัวครูผู้สอนเป็นหลัก กล่าวคือ จะต้องเลือกให้เหมาะสมกับเนื้อหา บทเรียน จุดประสงค์ผู้เรียน และบุคลิกภาพของครู และที่สำคัญคือครูจะต้องทดลองใช้ก่อนเสมอ

2.2.4 การวัดผลและประเมินผล

การวัดผลการศึกษา เป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนในระดับการศึกษาต่าง ๆ เพราะเป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาคุณภาพของการศึกษา โดยมีผลมาจากการวัดเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจของครูและนักการศึกษาในการปรับปรุงวิธีการสอน การแนะแนว การประเมินหลักสูตร แบบเรียน การใช้อุปกรณ์การสอน ตลอดจนการจัดระบบบริหารทั่วไปของโรงเรียนและยังช่วยให้ปรับปรุงการเรียนให้ถูกวิธียิ่งขึ้น นอกจากนี้การวัดผลยังช่วยให้นักเรียนทราบสภาพของตนเองได้ว่า เก่งอ่อนในเนื้อหาใดบ้าง มีอัตราความงอกงามที่ช้าเร็วเพียงใด และการวัดผลที่ดียังเป็นสื่อให้ผู้ปกครองทราบและเข้าใจเด็กของตนมากขึ้น (อารีย์ วชิรวารการ, 2542:1)

มีผู้รู้หลายท่าน ได้ให้ความหมายของการประเมินผลและการวัดผลไว้ดังนี้

การประเมินผลคือ การนำผลที่วัดได้มาหาคุณค่า รวมถึงการวิเคราะห์จุดหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งมีนักการศึกษาต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของการวัดผลประเมินผลไว้ต่าง ๆ เช่น

วิวัฒน์ สัมฤทธิ์รัชฌาสัย (2534 : 24) ได้กล่าวว่าการวัดผลประเมินผลการเรียน เป็นกระบวนการต่อเนื่องของกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งมีความประสานสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ได้ เพราะเป็นกระบวนการที่จะทำให้ทราบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนตลอดจนความพยายามต่าง ๆ ในอันที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนให้ได้ผล

และให้ความหมายของการการวัดผลคือ การกำหนดหน่วยให้แก่ปริมาณที่มีอยู่ โดยใช้เครื่องมือวัด การวัดทางการศึกษาที่ใช้กันอยู่ เช่น การสังเกต ข้อสอบ เป็นต้น

ชัยน์ มุฮัมมัด ซาฮาดะฮ์ (มปป : 191) การประเมินผลทางการศึกษา หมายถึง การประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลที่ได้รับการพัฒนาทางการศึกษาที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดการศึกษา เพื่อประเมินว่าประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใด และหลังจากได้รับการประเมินแล้ว จะมีการนำข้อมูลที่ได้มาเป็นผลสะท้อนเพื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลงกระบวนการให้เหมาะสม

พร้อมพรรณ อุดมสิน (2544 : 1) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่องการวัดและประเมินผล การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ กล่าวว่าการวัดและประเมินผลเป็นส่วนสำคัญในการเรียนการสอน ผู้สอนที่ดีจะต้องแสวงหาแนวทางให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จโดยให้ผู้เรียนบรรลุตาม จุดประสงค์ที่ตั้งไว้ นั่นคือครูผู้สอนจะต้องรู้ความสามารถของผู้เรียน ความสนใจของผู้เรียน ข้อบกพร่องและจุดเด่นในการเรียนของผู้เรียนและยังต้องหาแนวทางในการสอนเพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนมากที่สุด

นุกูล ชูบุญ (2540 : 40) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่องปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2535 ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขต การศึกษา 2 กล่าวว่าการประเมินผลการเรียนเป็นจุดประสงค์หลักของการประเมินผลการเรียนตาม ระเบียบว่าด้วยการประเมินผลการเรียน คือการพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาด้านหนึ่งคือ การให้ผู้เรียน ค้นพบว่าตนเองมีความถนัดด้านไหนเพียงใด เพื่อที่จะได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนได้บรรลุถึง จุดสูงสุดของศักยภาพที่ตนมีอยู่ ดังนั้นในการประเมินผลตามระเบียบที่กำหนดไว้ ครูควรได้ ตระหนักถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ผลการประเมินผลระหว่างภาคเรียนแต่ละครั้ง
2. การประเมินผลเพื่อค้นพบศักยภาพที่แท้จริงนั้น ไม่ใช่อยู่ที่การทดสอบเพียง ทีเดียว

กล่าวโดยสรุป การวัดผลประเมินผลในการเรียนการสอน ถือว่ามีความจำเป็น เพราะการวัดผลประเมินผลนั้น จะให้ประโยชน์ทั้งผู้วัดผลและผู้ถูกวัดผล กล่าวคือ

1. ทำให้ทราบผลการเรียนของนักเรียนช่วยในการปรับปรุงแก้ไขการเรียน ก่อนการศึกษายทเรียนใหม่

2. เพื่อใช้ในการเลื่อนชั้นเรียน และจัดแบ่งนักเรียนตามความสามารถ
3. ใช้เป็นหลักฐานในการรายงานผลการเรียน
4. เป็นประโยชน์กับฝ่ายแนะแนวของโรงเรียน จะได้วิเคราะห์ความแตกต่างของเด็กเป็นรายบุคคล

5. เพื่อปรับปรุงมาตรฐานทางวิชาการของโรงเรียน
และเป็นข้อมูลประกอบการนิเทศ

และในการวัดผลนั้น ผู้วัดจะต้องมีหลักการวัดและประเมินผลคือ

1. วัดให้ตรงกับจุดประสงค์
2. เครื่องมือมีความเที่ยงตรง มีความเชื่อมั่นสูง มีความเป็นปรนัย
3. มีความยุติธรรม เช่น คำถามในข้อแรกไม่แนะคำตอบในข้อหลัง
4. แปลผลได้ถูกต้อง

2.2.4.1 ความสำคัญของการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าหน้าที่ของครูมีมากมายหลายอย่างนอกจากจะต้องเตรียมการสอนและสอนแล้ว หน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนการวัดและประเมินผลจะเป็นเครื่องมืออันหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน เพราะผลจากการวัดและประเมินผลเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจของครูผู้สอนและนักการศึกษาเพื่อใช้ในการปรับปรุงวิธีการสอน การแนะแนว การประเมินผลหลักสูตรแบบเรียน การใช้อุปกรณ์การสอนตลอดจนการจัดระบบบริหารทั่วไปของโรงเรียน นอกจากนี้ยังช่วยปรับปรุงการเรียนของผู้เรียนได้ผลดียิ่งขึ้น (พร้อมพรรณ อุดมสิน, 2544:2)

2.2.4.2 วัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผล

ตามความหมายของการวัดและประเมินผลที่ได้กล่าวมาแล้ว การวัดและประเมินผลมีวัตถุประสงค์เพื่อ (ชัยน์ มุฮัมมัด ซาฮาตะส์, ม.ป.ป : 192)

1. พิจารณาหาจุดเด่นจุดด้อยของผู้เรียน องค์กรประกอบ เนื้อหา จุดประสงค์ กิจกรรม วิธีสอนและการประเมินหลักสูตร เพื่อนำไปเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาต่อไป
2. ศึกษาพัฒนาการของผู้เรียนในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นความรู้ความจำหรือทักษะเพื่อจัดตำแหน่งของผู้เรียนให้เหมาะสม

3. เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการของผู้เรียนทางด้านพุทธิพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัย เพื่อหาข้อบกพร่อง จุดเด่นจุดด้อยของการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้ครูผู้สอนสามารถหาทางป้องกัน แก้ไขและปรับปรุงต่อไป
4. จะช่วยให้โรงเรียนได้รับรู้ถึงอุปสรรคและปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นอย่างแท้จริง เพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุง เพื่อจะสามารถนำไปสู่จุดประสงค์ที่วางไว้ต่อไป
5. การวัดและประเมินผลจะช่วยให้สามารถรับรู้ถึงประเด็นปัญหาทางสังคมและจิตใจของผู้เรียน เพื่อที่ครูจะได้หาทางช่วยเหลือต่อไป
6. การประเมินผลจะเป็นตัวช่วยในการกำจัดอุปสรรคและปัญหา ที่คอยขัดขวางความสำเร็จ เพราะการทำความเข้าใจประเด็นปัญหาจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการแก้ไขปัญหา
7. การวัดและประเมินผลจะทำให้สามารถรับทราบถึงความต้องการ ความถนัด ความสามารถ และความพร้อมของผู้เรียน ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการจัดการเรียนการสอนประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น
8. การวัดและประเมินผลจะช่วยให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

การวัดและประเมินผลไม่ได้จำกัดเฉพาะการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนจากตัวผู้เรียนเท่านั้นแต่การประเมินผลยังหมายถึงการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ นั่นคือการประเมินจุดประสงค์ องค์ประกอบและกิจกรรมของหลักสูตรเพื่อหาจุดอ่อนจุดแข็งในแต่ละส่วน นอกจากนี้ยังหมายรวมไปถึงเอกสารประกอบการสอน วิธีสอน สื่อ นวัตกรรมการเรียนการสอน และความครอบคลุมของเนื้อหาหลักสูตร

2.2.4.3 ประโยชน์ของการวัดและประเมินผล

ในการวัดและการประเมินผลในกระบวนการเรียนการสอนนั้นจุดมุ่งหมายคือต้องการให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ สำหรับผลของการวัดและประเมินผลในการเรียนการสอนก็จะให้ข้อมูลเพื่อปรับปรุงวิธีการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ดังนั้นจะเห็นว่าการวัดและประเมินผลการศึกษาให้ประโยชน์แก่ครู นักเรียน และผู้บริหาร นักการศึกษาได้ให้ประโยชน์ของการวัดและประเมินผล (อารีย์ วชิรวรการ, 2542:28-29) ดังนี้

1. ในด้านครูและนักเรียน การวัดและประเมินผลที่ดีสามารถช่วยให้เราทราบว่า
 - 1.1 นักเรียนแต่ละคน เก่ง อ่อนด้านใด
 - 1.2 ใครมีอัตราพัฒนาการ เร็ว ช้าเพียงใด

1.3 ควรจะจัดกลุ่มนักเรียนอย่างไร
 1.4 ควรเริ่มต้นสอนจากตรงไหน
 1.5 นักเรียนคนใดควรเอาใจใส่เป็นพิเศษ
 1.6 บอกให้นักเรียนรู้สถานะของตนเอง และหาทางแก้ไขโดยตรงตามคำแนะนำ
 ของครู

1.7 ช่วยให้เห็นว่า ใครสนใจ และมีทัศนคติ เด่น ด้อยทางไหน
 1.8 ใช้เป็นการกระตุ้นการเรียน
 1.9 ช่วยให้เห็นว่า วิธีสอนแบบไหน ให้ผลมากน้อยอย่างไร
 1.10 ควรตัดสินใจได้ว่าตกหรือซ้ำชั้นอย่างไร
 2. ในด้านผู้บริหารการวัดและประเมินผลที่ดีสามารถช่วยให้ผู้บริหารทราบว่า
 2.1 ใช้ผลการสอบเป็นพื้นฐานสำหรับทราบสถานภาพต่าง ๆ เช่น มาตรฐาน
 ความรู้ของเด็กสูงขึ้นหรือต่ำกว่าแต่ก่อนและควรจัดวิธีการสอบอย่างไร
 2.2 ช่วยให้เห็นว่าหลักสูตรและวิธีสอนแบบต่าง ๆ นั้น ให้ผลอย่างไร
 2.3 ช่วยให้เห็นว่า การสอน การอบรม มีคุณภาพปานใด
 2.4 ใช้ผลการสอบวัดเป็นข้อมูล แจ้งให้ประชาชนทราบ
 2.5 ใช้เป็นเครื่องมือแนะแนวแก่ครูใหม่ที่จะมาทำการสอน
 2.6 ใช้เป็นข้อมูลสำหรับแก้ไขปรับปรุงด้านบริหารของโรงเรียน
 2.7 ช่วยให้เห็นครูในโรงเรียนทราบสถานะอันแท้จริงของโรงเรียนตนและ
 ยอมรับความจริงในสถานะของโรงเรียนตน ไม่ใช่หนีหรือหลงเชื่อเอาเอง
 2.8 ทำให้เกิดการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าภายในโรงเรียนตนและในปัญหา
 ทั่ว ๆ ไป

2.2.4.4 การวัดและประเมินผลอิสลามศึกษา

การวัดและประเมินผลการจัดเรียนรู้อิสลามศึกษา คือ กระบวนการตรวจสอบผล
 การเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจประวัติ และความสำคัญของศาสนาอิสลาม
 และนำมาปฏิบัติเพื่ออยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ด้านเจตคติเกิดความยึดมั่นในศรัทธา การทำความ
 ดีตามบทบัญญัติอิสลาม และทักษะด้านการประพฤติปฏิบัติตนตามบทบัญญัติอิสลาม และ
 นำไปใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

การเรียนรู้อิสลามศึกษามุ่งให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ ทั้งด้านความรู้และคุณธรรมอย่างสมดุล โดยมีองค์ประกอบลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ผู้สอนจึงควรวัดและประเมินผลการเรียนเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. การประเมินผลก่อนเรียน

การประเมินผลก่อนเรียนถูกนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นผู้สอนจึงควรมีข้อมูลพื้นฐานในด้านครอบครัว เศรษฐกิจ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมของชุมชนของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ข้อมูลพื้นฐานเหล่านี้จะทำให้ผู้สอนกำหนดรูปแบบและวิธีการประเมินผลก่อนเรียนได้ดียิ่งขึ้น การดำเนินการประเมินผลก่อนเรียนนี้ทำได้หลากหลายวิธี เช่น การสนทนา การสัมภาษณ์ การอภิปราย การใช้แบบทดสอบ และการสังเกต เพื่อประเมินว่าผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้เดิมมากน้อยเพียงไร

2. การประเมินผลระหว่างเรียน

การประเมินผลระหว่างเรียน คือ การตรวจสอบว่าผู้เรียนมีการพัฒนาตามความคาดหวังไว้เพียงไร ผู้สอนจึงควรประเมินผู้เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยประเมินจากการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม การกล้าแสดงความคิดเห็น ความรับผิดชอบขณะที่ทำงาน กลุ่มตลอดจนแบบฝึกหัด และการตรวจชิ้นงานของผู้เรียน เพื่อประเมินแล้วผู้สอนควรนำผลการประเมินไปปรับปรุงการสอนต่อไป

3. การประเมินผลหลังเรียน

การประเมินผลหลังเรียนมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีความตระหนักและเห็นคุณค่าของสาระที่เรียนรู้อันสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเป็นกิจนิสัยด้วยความเต็มใจ เกิดความภาคภูมิใจ ผู้สอนจะประเมินได้จากการสังเกต การสอบถามผู้ปกครอง เพื่อนนักเรียน เพื่อนครู และบุคคลอื่น ๆ ในชุมชนของผู้เรียน (กรมวิชาการ, 2546 : 285)

ดังนั้นการวัดและประเมินผลการเรียนควรมีลักษณะที่หลากหลายและให้ความสำคัญกับผู้เรียนในการมีส่วนร่วมประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองด้วย เช่น การประเมินตนเอง การประเมินผลจากแฟ้มสะสมผลงานรายบุคคล การสังเกตการปฏิบัติงาน การใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยา และการติดตามผลหลังการเรียน เป็นต้น และด้วยเหตุที่การเรียนรู้และการประเมินผลไว้ตายตัวตั้งแต่ที่แรก แต่ควรเปิดโอกาสให้มีการซักถาม การอภิปราย และทำความเข้าใจซึ่งกันและกันเพื่อจะนำไปสู่การเข้าใจตนเองและหาทางพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะดีกว่าที่จะตัดสินว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความบกพร่องหรือล้มเหลวในเรื่องใดซึ่งจะกลายเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

ส่วนหลักการวัดและประเมินผลอิสลามศึกษานั้นต้องสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ (กรมวิชาการ, 2544:285 ; กระทรวงศึกษาธิการ, 2546:14-15) มีดังนี้

ก. การวัดและประเมินผลตาม พ.ร.บ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 26 วรรคแรกกำหนดว่า “ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากการพัฒนาผู้เรียน ความประพฤติจากการสังเกต พฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา” นั่นคือ สถานศึกษาต้องเป็นผู้จัดประเมินผู้เรียน ตามองค์ประกอบดังกล่าว

ดังนั้น การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาจะต้องสอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 26 เพื่อเป็นระบบของการวัดและประเมินผลเดียวกันของการศึกษาไทย

ข. การวัดและประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กำหนดการวัดและประเมินผลแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาคำตอบว่า ผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการคุณธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
2. การวัดและประเมินผลระดับสถานศึกษาเป็นการประเมินผลเพื่อตรวจสอบด้านความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้และนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น
3. การประเมินระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น เข้ารับการประเมินระดับชาติในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

ค. การวัดและประเมินผลตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

การวัดและประเมินผลตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรมและค่านิยมที่พึงามมุ่งให้

ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติแสวงหาความรู้ที่จะทำโครงการ โครงการเป็นผู้ผลิตผลงานรวมทั้งมีการทำงานกลุ่ม และการจัดทำแฟ้มสะสมงาน

เมื่อพิจารณาจากหลักการพื้นฐานการวัดและประเมินผลดังกล่าวแล้ว จึงถือภารกิจ และหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนถือปฏิบัติร่วมกันภายใต้มาตรฐานเดียวกัน

2.3 สภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา

โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาและการศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรม โรงเรียนคือหน่วยของสังคมที่ทำหน้าที่ในการให้การศึกษาอบรมอย่างเป็นระบบแก่สมาชิกของสังคม ในขณะที่เดียวกันก็ทำหน้าที่ในการให้เด็กมีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตโดยการยึดหลักศาสนาที่แน่นอน โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการให้ความรู้ในเรื่องของหลักศาสนา เพราะหลักศาสนานั้นเป็นข้อเบื้องต้นของการเรียนรู้เพื่อสร้างให้เด็กเป็นคนดีของสังคม (นันทา แวสง่า, 2535 : 29)

การประถมศึกษาเน้นการฝึกฝนเบื้องต้นเพื่อเตรียมตัวขั้นสูงต่อไป และเตรียมตัวเป็นคนที่ดีสังคมต้องการ ดังที่สมาน แสงมลิ กล่าวว่า “การประถมศึกษาเป็นการศึกษาสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ทุกคนจะต้องมีความรู้ขั้นต่ำในการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองดีของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบประชาธิปไตยซึ่งประชาชนมีส่วนร่วมมีเสียงในการปกครองประเทศ (ปรัชญา เวสารัชช, 2526 : 3)

สมุน อมรรัตน์ (กรมการฝึกหัดครู, 2535) ได้กล่าวถึงปัญหาต่างๆ อันเกิดจากปัจจัยซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาไว้พอสรุปได้ 2 ประการคือ

1. ปัญหาที่เกิดจากการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งรวบรวมจากผลงานวิจัยทั่วประเทศไว้ดังนี้

1.1 ปัญหาที่เกิดจาก หลักสูตรแม่บท หลักการ และจุดหมายของหลักสูตรแม่บทที่มีความซ้ำซ้อนยากต่อการที่บุคลากรผู้เกี่ยวข้องจะเข้าใจได้ง่าย เนื้อหาวิชามีความยากและไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ยกแก่การปฏิบัติของผู้สอนและผู้บริหาร โรงเรียน

1.2 ปัญหาที่เกิดจากเอกสารประกอบหลักสูตร การส่งเอกสารประกอบหลักสูตรถึงโรงเรียนล่าช้า ไม่ทันเปิดภาคการศึกษา จำนวนที่จัดส่งไม่เพียงพอกับการใช้ หนังสือ

อ่านเพิ่มเติมมีน้อยเล่ม และแต่ละเล่มแจกเป็นจำนวนน้อยไม่พอเพียง เนื้อหาและกิจกรรมในแผนการสอนและคู่มือครูไม่ชัดเจน ชับซ้อน ขาดต่อการปฏิบัติจริง

1.3 ปัญหาที่เกิดจากผู้สอน ผู้สอนขาดความพร้อมต่อการใช้หลักสูตร ส่วนหนึ่งไม่เข้าใจวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบกับผู้สอนไม่ถนัดในการสอนบางกลุ่ม ประสบการณ์ จึงไม่สามารถดัดแปลงหรือยืดหยุ่นกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม

1.4 ปัญหาที่เกิดจากนักเรียน นักเรียนในชนบทและถิ่นทุรกันดารมีปัญหา การขาดสารอาหาร ขาดโอกาสที่จะได้รับการเตรียมความพร้อมในชั้นก่อนประถมศึกษา และมีปัญหาทางด้านค่านิยมที่ไม่ดีต่อการเรียน ตลอดจนการใช้ภาษาถิ่น เป็นผลทำให้การใช้หลักสูตร ประสบปัญหา

1.5 ปัญหาที่เกิดจากผู้ปกครอง ผู้ปกครองไม่เข้าใจ ในโครงสร้างของหลักสูตร ยังยึดติดกับการสอนตามวิธีที่เคยเรียนมา จึงไม่ส่งเสริมการฝึกทักษะ และลักษณะนิสัย แก่เด็ก ประกอบกับการอบรมเลี้ยงดูไม่เป็นลักษณะประชาธิปไตย ดังนั้นนักเรียนบางส่วนจึงไม่ได้รับ การฝึกกระบวนการหม่พวก ขาดความคิดสร้างสรรค์

การประถมศึกษาของไทยเรายังประสบปัญหาอีกมากมาย ที่เห็นเด่นชัดคือ เกิดความไม่เสมอภาคในแง่บริการการศึกษาในแต่ละภูมิภาค จนมีผลให้ผลิตผลของการศึกษาในแต่ละภาคแตกต่างกันอย่างชัดเจน นอกจากนี้ความแตกต่างระหว่างบริการการศึกษาในเขตเมืองและในเขตชนบทที่ห่างไกลก็มีมากด้วย (พัชรา กาญจนารัตน์ และคณะ, 2520 : 153)

สภาพปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษามีปัญหาหลายด้านด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน เป็นต้น

การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษานับว่าประสบปัญหา กล่าวคือ วิทยากรอิสลามส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการใช้หลักสูตรในระดับพอใช้ การจัดทำสื่อการสอนซึ่งงบประมาณของโรงเรียน การสอนส่วนใหญ่ใช้วิธีบรรยาย การประเมินผลใช้วิธีการสังเกต (สมบุญ จารุวรรณ, 2530 อ้างใน สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2, 2536 : 129-130)

ทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 2 กับการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ม.ป.ป.) ได้สรุปถึงสภาพปัญหาของวิทยากรอิสลามศึกษาในระดับประถมศึกษา ดังนี้

1. วิทยากรอิสลามศึกษาที่มีความรู้ทางศาสนาต่ำ ส่วนใหญ่ประมาณ 70% ในขณะที่ครูสอนศาสนาที่สุเหร่าหรือมัสยิดประมาณ 90%

2. วางตัวไม่เหมาะสม เช่น ความประพฤติส่วนตัวไม่ค่อยดี คบเพื่อนต่างเพศเกินความเหมาะสมตามหลักการอิสลาม แต่งกายไม่เรียบร้อยตามศาสนบัญญัติทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกไม่ชอบจึงไม่ให้การสนับสนุน

3. ผู้บริหารการศึกษาระดับโรงเรียนและอำเภอบางคน มีทัศนคติไม่ดีต่อการจัดสอนศาสนาอิสลาม เพราะเห็นว่า

3.1 ทำให้เสียเวลาเรียนวิชาสามัญ

3.2 ทำให้เกิดความขัดแย้งกับแนวทางที่เคยปฏิบัติมาอย่าง

3.3 ทำให้นักเรียนยึดมั่นอยู่ในวัฒนธรรมอิสลามมากเกินไป ไม่สามารถจะปลูกฝังค่านิยมตามวัฒนธรรมที่ตนเองชอบหรือปฏิบัติอยู่

คงจะเห็นได้จากการศึกษาวิจัยของสุนทร ปิยะวสันต์ เรื่องการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือ โรงเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาในการใช้หลักสูตรค่อนข้างน้อย ปัญหาที่ประสบได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอบุคลากรที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจ ระยะเวลาในการดำเนินงานไม่เพียงพอ ขาดแหล่งศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ ขาดการนิเทศติดตาม ครูไม่เห็นความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการสอน สถานที่มีจำกัดและขนาดไม่พอเหมาะกับขนาดจำนวนนักเรียน ความรู้พื้นฐานของนักเรียนมีความแตกต่างกันมาก และจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาเริ่มมากเกินไป (สุนทร ปิยะวสันต์, 2532 : บทคัดย่อ) จากรายงานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา ยังประสบปัญหาหลายด้าน กล่าวคือ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

ส่วนปัญหาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของผู้สอน มีดังนี้

1. ปัญหาที่เกี่ยวกับการศึกษาหลักสูตรแม่บทและเอกสารหลักสูตร ผู้สอนไม่ได้เริ่มต้นที่หลักสูตรแม่บทก่อน เพราะทำความเข้าใจได้ยาก จึงไปศึกษาที่แผนการสอนและคู่มือครู เมื่อไม่เข้าใจบางตอนก็ไม่สามารถขอคำแนะนำจากผู้อื่นได้

2. ปัญหาที่เกี่ยวกับการเตรียมการสอนของผู้สอน ผู้สอนมีภารกิจด้านอื่นมากมาย มีชั่วโมงสอนมาก จึงไม่สามารถเตรียมการสอนได้ครบทุกครั้งที่ทำการสอน

3. ปัญหาที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ผู้สอนยังไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นการพัฒนาลักษณะนิสัยของนักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยังคงยึดตัวผู้สอนเป็นศูนย์กลางการให้นักเรียนทำกิจกรรมนั้น นักเรียนขาดการฝึกฝนเรื่องการทำงานเป็นกลุ่มและการมีส่วนร่วมในการเรียน

การเรียนการสอนอิสลามศึกษานับว่ายังประสบปัญหาอยู่ ซึ่งผู้ที่มีส่วนในการจัดการศึกษาหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเรียนการสอนต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นว่าเกิดจากอะไร แล้วนำมาแก้ไขปัญหาคต่อไป เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของหลักสูตรนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างเป็นองค์ประกอบ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู งบประมาณเพื่อดำเนินการ วัสดุอุปกรณ์ การวัดผลและการประเมินผลตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ปัจจัยที่สำคัญที่สุดและเป็นตัวแปรในคุณภาพของการศึกษามากที่สุดคือ ครู เพราะลักษณะต่าง ๆ ของครูมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน (สมศักดิ์ ขจรเจริญกุล, 2531 : 42)

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีต ผู้วิจัยสามารถนำมาเสนอข้อปัญหาที่ค้นพบจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการตัดสินใจได้ว่า ปัญหาที่ค้นพบเป็นปัญหาที่เคยเกิดขึ้นแล้วหรือเป็นปัญหาที่มีอยู่โดยทั่วไปหรือเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่เฉพาะที่

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่าง ๆ พบว่ามีรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาและการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ดังนี้

กระชาย คงสง (กรมวิชาการ 2532) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการสอนของผู้สอนของผู้สอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ค้นพบว่า พฤติกรรมการสอนของผู้สอนยังไม่สอดคล้องกับหลักสูตร กล่าวคือ ผู้สอนชั้นประถมศึกษาร้อยละ 64 ยังทำการสอนแบบ “ยึดตัวผู้สอนเป็นศูนย์กลาง”

กองวิจัยการศึกษา (2529) ได้สรุปผลการวิจัยการศึกษาาระดับประถมศึกษาไว้ดังนี้

1. ผู้ใช้หลักสูตรส่วนใหญ่เห็นว่าองค์ประกอบของหลักสูตรด้านต่างๆมีความเหมาะสมดี เช่น ด้านเวลาเรียน จุดประสงค์การเรียน ความคิดรวบยอดและกิจกรรมเสนอแนะ เป็นต้น
2. กิจกรรมและอุปกรณ์การสอนตามที่เสนอแนะไว้ในแผนการสอนสามารถนำไปใช้ได้ร้อยละ 41.60
3. เนื้อหาของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและคาบเวลาเรียนในระดับปานกลาง

4. หนังสือแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบมีความสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก
5. ปัญหาในการใช้หลักสูตร ได้แก่ ปัญหาขาดแคลนงบประมาณในการจัดหาอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และปัญหาด้านความรู้ความสามารถ ของผู้สอนกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ
6. ผู้สอนส่วนใหญ่มีความเข้าใจหลักสูตรและมีทัศนคติที่ดีต่อหลักสูตรแต่ยังไม่ได้เปลี่ยนพฤติกรรมการสอนให้สอดคล้องกับแนวทางหลักสูตร
7. ในการเตรียมการสอนผู้สอนเน้นความสำคัญของวัตถุประสงค์ในระดับมาก และผู้สอนต้องการความช่วยเหลือในการจัดทำอุปกรณ์การสอนและคำแนะนำวิธีการสอน
8. อายุและประสบการณ์เป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเรียนของเด็กในวัยเรียน อายุมีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านสังคมและนิสัยส่วนบุคคล
9. เด็กจากครอบครัวปทุมภูมิ ครอบครัวประชาธิปไตย และครอบครัวที่มีพ่อแม่มีความคาดหวังสูงจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง
10. การใช้เกมประกอบการสอน การใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ การใช้นิทาน และหนังสืออ่านประกอบการสอนมีผลดีต่อการสอนภาษาไทย
11. การใช้วิธีสอนแบบอุปมาอุปไมย วิธีเรียนเพื่อรอบรู้ การใช้การทดสอบย่อย และการสอนซ่อมเสริมมีผลดีต่อการเรียนคณิตศาสตร์
12. การใช้ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์การเรียนเพื่อรอบรู้ การเรียนโดยใช้เกม และวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนมีผลดีต่อการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
13. การใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และการใช้กิจกรรมกลุ่มมีผลดีต่อการสอนคุณธรรมและจริยธรรมมากกว่าการสอนด้วยวิธีปกติ
14. นักเรียนที่เรียนโดยผู้สอนที่ใช้สื่อประกอบการสอนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยผู้สอนที่ไม่ได้ใช้สื่อการสอน
15. ผู้บริหาร นักวิชาการ และผู้สอนมีความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหาร สูงกว่าบทบาทที่ผู้บริหารปฏิบัติจริง ผู้บริหารส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรม ด้านการบริหารงานบุคคล งานธุรการมากกว่าการบริหารงานวิชาการ ส่วนพฤติกรรมกรรมการบริหารโดยส่วนรวมนั้นอยู่ในระดับกลาง
16. ปัญหาในการบริหารงานบุคคลของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาคือ ไม่ได้บรรจุผู้สอนที่มีวุฒิตามต้องการ ขาดโอกาสในการคัดเลือกผู้สอนและมีปัญหาในการพิจารณาความดีความชอบ

17. องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการศึกษาและความสามารถพื้นฐานของผู้เรียน คือ อุปกรณ์การเรียนการสอน สาธารณูปโภคในโรงเรียน อัตราส่วนผู้สอนต่อห้องเรียน ขนาดโรงเรียน อัตราส่วนผู้สอนต่อนักเรียน และองค์ประกอบทางเศรษฐกิจและสังคม

18. วัสดุในห้องสมุดมีไม่เพียงพอและไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ ขาดเครื่องช่วยค้น ขาดการประชาสัมพันธ์ และขาดบรรณารักษ์ที่มีความรู้ด้านบรรณารักษ์ศาสตร์

19. สิ่งที่คุณสอนส่วนใหญ่ต้องการให้มีการนิเทศอย่างยิ่ง คือ การผลิตสื่อการสอน การวัดผลประเมินผล การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้คู่มือครู แผนการสอน และปัญหานักเรียนตกชั้น

20. การประเมินผลงานโดยตนเองทำให้นักเรียนมีระดับแรงจูงใจต่อเนื้อสูงสูงกว่าการประเมินผลงานโดยเพื่อนและการประเมินผลงานโดยผู้สอน แต่การประเมินผลงานโดยผู้สอนก็ทำให้นักเรียนมีระดับแรงจูงใจต่อเนื้อสูงสูงกว่าการประเมินผลงานโดยเพื่อน

สมบุญ จารุวรรณ (2530 อ้างใน สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2, 2536 : 129-130) ได้ศึกษาวิจัยสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส พบว่า วิทยากรอิสลามส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการใช้หลักสูตรในระดับพอใช้ การจัดทำสื่อการสอนใช้งบประมาณของโรงเรียน การสอนส่วนใหญ่ใช้วิธีบรรยาย การประเมินผลใช้วิธีการสังเกต

สุนทร ปิยะวสันต์ (2532 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ประสบปัญหาในการใช้หลักสูตร ปัญหาที่ประสบได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอ บุคลากรที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจ ระยะเวลาในการดำเนินงานไม่เพียงพอ ขาดแหล่งศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ ขาดการนิเทศติดตาม ครูไม่เห็นความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการสอน สถานที่มีจำกัดและขนาดไม่พอเหมาะกับขนาดจำนวนนักเรียน ความรู้พื้นฐานของนักเรียนมีความแตกต่างกันมาก และจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาไม่มากเกินไป

สิทธิศักดิ์ เจ๊ะสารี (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนของครูอิสลามศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า

1. ระดับประสิทธิภาพการสอนของครูอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษาด้านลักษณะความเป็นครูอยู่ในระดับดี ด้านเทคนิคการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ด้านความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและในชุมชนอยู่ในระดับดี ด้านการใช้อุปกรณ์การสอน อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง และด้านผลการสอนอยู่ในระดับดี

2. ผลการทดสอบสมมุติฐานปรากฏว่า ครูอิสลามศึกษาที่มีอายุต่างกันมีประสิทธิภาพการสอนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านเทคนิคการสอน ด้านการวัดและประเมินผล และด้านผลการสอน นอกจากนี้ไม่พบข้อแตกต่าง ส่วนครูอิสลามศึกษาที่มีระดับการศึกษาสายสามัญ วิชาชีพครูและวิชาศาสนาต่างกันและมีประสบการณ์การสอนต่างกัน ไม่พบความแตกต่าง

3. ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาที่พบจากการวิจัยครั้งนี้คือ ครูอิสลามศึกษาบางส่วนยังไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่แก่นักเรียนได้ มีเวลาอยู่กับนักเรียนและโรงเรียนน้อย ขาดความมีมนุษยสัมพันธ์ ขาดเทคนิคและความพร้อมในการสอน การใช้ภาษาไทยไม่ดีเท่าที่ควร ขาดอุปกรณ์การสอน ไม่มีความรู้ความสามารถในการวัดและประเมินผลนักเรียนและขาดกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ ปัญหาดังกล่าวได้รับการเสนอแนะจากผู้บริหารโรงเรียนเห็นควรให้มีการจัดการอบรมประชุม สัมมนา ปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูในทุก ๆ ด้าน ให้มีการนิเทศและติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์และงบประมาณตลอดจนเสริมสร้างให้ครูผู้สอนมีความมั่นคงในหน้าที่การงาน โดยการบรรจุเป็นข้าราชการ

อามีเนาะ มามู (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศการสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้บริหารกับพฤติกรรมการสอนของครูสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนราธิวาส พบว่า

1. ระดับการนิเทศการสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ตามทัศนคติของครูสอนอิสลามศึกษาที่มีวุฒิครูและไม่มีวุฒิครู เห็นว่าในภาพรวมและหลายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการสอน ครูอิสลามศึกษาที่ไม่มีวุฒิครูเห็นว่ามี การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2. ระดับพฤติกรรมการสอนของครูสอนอิสลามศึกษาตามทัศนคติของครูสอนอิสลามศึกษาที่มีวุฒิครูและไม่มีวุฒิครูเห็นว่าในภาพรวมมีพฤติกรรมการสอนอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการสอนอยู่ในระดับมาก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศการสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้บริหารกับพฤติกรรมการสอนของครูสอนอิสลามศึกษาตามทัศนคติของครูสอนอิสลามศึกษาที่มีวุฒิครูและไม่มีวุฒิครูเห็นว่าเป็น โดยภาพรวมและหลายด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีความเห็นแตกต่างกันต่อระดับความสัมพันธ์โดยครูสอนอิสลามศึกษาที่มีวุฒิครู เห็นว่า มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง และครูที่ไม่มีวุฒิครู เห็นว่า มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูง

4. ความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศการสอนอิสลามศึกษาของผู้บริหารกับพฤติกรรม การสอนของครูผู้สอนอิสลามศึกษา ตามทัศนะของครูที่มีวุฒิครูและไม่มีวุฒิครูโดยภาพรวม และ หลายด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการวัดผลและประ เมินผล และด้านการพัฒนาครูผู้สอนไม่แตกต่างกัน

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนิเทศการสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้ บริหาร ส่วนมากมีปัญหาด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน เช่น สื่ออิสลาม ศึกษาที่ไม่เพียงพอ ผู้บริหารไม่ให้คำแนะนำในการผลิตสื่อ และด้านพัฒนาครูผู้สอน เช่นจัดอบรม ทางวิชาการน้อยมากและไม่เปิดโอกาสให้ไปศึกษาดูงานที่โรงเรียนอื่นสำหรับข้อเสนอแนะ ส่วน มากได้เสนอแนะไว้คือ ควรจัดสรรสื่ออิสลามศึกษาให้เพียงพอ ควรให้การอบรมเกี่ยวกับทักษะ และเทคนิคการผลิตสื่อ ควรจัดอบรมทางวิชาการในวิชาอิสลามศึกษาให้มากขึ้นและเปิด โอกาสให้ ครูสอนอิสลามศึกษาได้ไปศึกษาดูงาน โรงเรียนอื่น ๆ

ส่วนปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูสอนอิสลามศึกษา ส่วน มากมีปัญหาคือ สื่อไม่เพียงพอ ครูไม่มีความรู้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอน ไม่มีห้องเรียน เป็นเอกเทศจึงไม่สามารถตกแต่งห้องเรียนได้ ห้องละหมาดและห้องปฏิบัติศาสนกิจมีไม่เพียงพอ สำหรับข้อเสนอแนะส่วนมากได้เสนอแนะไว้คือ ควรจัดสรรสื่อให้พอเพียงต่อความต้องการ ควร มีการอบรมการผลิตสื่อ ควรมีการจัดห้องอิสลามศึกษาเป็นเอกเทศ และควรจัดห้องละหมาดหรือ ห้องปฏิบัติศาสนกิจให้เพียงพอ

วีระศักดิ์ รัชย์โพธิวงศ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนา การบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดการประถมศึกษาจังหวัดนนบุรี พบว่า ผู้บริหารได้พัฒนาการบริหารงานวิชาการในภาพรวม อยู่ในเกณฑ์มากถึง 7 ด้าน ซึ่งได้แก่ (1) หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ (2) การเรียนการสอน (3) วัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อ การสอน (4) การวัดผลและการประเมินผล (5) ห้องสมุด (6) การนิเทศภายใน และ(7) การ ประชุมอบรมทางวิชาการ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ข้อที่มีคะแนนสูงสุดในแต่ละด้าน ได้แก่ (1) การพัฒนาบุคลากรให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ (2) การส่งเสริมให้ครูวัดและประเมินผล ด้วยวิธีที่หลากหลาย (3) การส่งเสริมบริการวัสดุ ประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (4) การส่งเสริมให้มีการเก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียน (5) การส่งเสริมกิจกรรมให้เด็กรักการอ่าน (6) การสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ของครู และ(7) การสนับสนุนให้ครูได้มีโอกาสร่วมประชุมอบรมทางวิชาการจากหน่วยงานอื่น ๆ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น เกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนที่มี ขนาดต่างกัน ไม่พบว่ามี ความแตกต่างทั้งโดยรวมและรายด้าน

นิตยา มัสเยาะ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับ ปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาในทัศนะผู้บริหารและครูสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า

1. ปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ในทัศนะผู้บริหารและครูสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมและรายด้านพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงจากมากไปน้อย คือด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดผลประเมินผล

2. การเปรียบเทียบปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารและครูสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมและด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารมีความเห็นต่อปัญหามากกว่าครูสอนอิสลามศึกษา ยกเว้นด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ส่วนด้านการวัดผลและประเมินผลมีความเห็นไม่แตกต่างกัน

อัยยะ มาลินี (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับการประเมินการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสตูล พบว่า

หลักการและจุดหมายของหลักสูตรสอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นอย่างดี และยังสอดคล้องกับความต้องการของชาวไทยมุสลิมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรวมถึงสอดคล้องกับสภาพ และการแก้ปัญหาในด้านการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบัน และเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ส่วนองค์ประกอบด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่า ด้านบุคลากรมีความเหมาะสม แต่ด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และสื่อมีไม่เพียงพอ ขาดความหลากหลาย ซึ่งจะมีผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอน หากอุปกรณ์ งบประมาณ และสื่ออื่น ๆ ไม่เพียงพอ องค์ประกอบด้านกระบวนการพบว่า การประเมินผลการเรียนและการบริหารหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี คือ มีกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีการวัดผลประเมินผล และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน มีการส่งเสริมการวางแผนเตรียมการต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ในส่วนของการนิเทศติดตามและประเมินผล ยังอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง และส่วนของผู้ปกครองด้านการมีส่วนร่วมในหลักสูตรยังมีน้อยมาก โรงเรียนยังไม่เปิดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใดนัก องค์ประกอบด้านผลผลิตพบว่า ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการตามหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี คือบุคลากรได้รับการพัฒนาขึ้นเป็นที่น่าพอใจ นักเรียนมีค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีคุณธรรมจริยธรรมตามที่กำหนด สามารถนำไป

ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทำตามแบบอย่างและเป็นแบบอย่างที่ดีได้ คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 76.20

ครรรชนี นินนาทโยทิน (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในกลุ่มโรงเรียนสหทราย สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

สภาพการเรียนการสอนของครูคณิตศาสตร์จากการตอบแบบสอบถามในด้านการเตรียมการสอนครูส่วนใหญ่ใช้เอกสารคู่มือครูประกอบการเรียนการสอนไม่มีแผนการสอนแต่มีบันทึกการสอนแบบย่อไม่เป็นทางการ เตรียมสื่อการสอน เตรียมเครื่องมือวัดและประเมินผลตามลำดับและในการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่ใช้กิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียนใช้กิจกรรมหลากหลายสอนตามขั้นตอนมีการทดสอบระหว่างเรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพอใจกับการสอนแต่ละครั้งในการผลิตสื่อการสอนขึ้นเองในระดับมาก แต่ใช้สื่อจากวิทยากรนอกโรงเรียนและใช้สื่อที่เป็นเทคโนโลยีและนวัตกรรมในระดับน้อย ด้านการวัดและประเมินผลครูส่วนใหญ่มีการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับมาก นำผลการวัดและประเมินผลไปปรับปรุงการสอน ให้ความสำคัญด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะการคิดคำนวณ ด้านการคิดวิเคราะห์ทักษะการนำไปใช้ ด้านการจัดกิจกรรมเสริม ครูส่วนใหญ่ให้แบบฝึกหัดเพิ่มเติม ใช้คำถามชนิดต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการและจัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน จากการสังเกตครูผู้สอนคณิตศาสตร์ พบว่า สภาพการเรียนการสอนในด้านการเตรียมการสอนของครู ครูไม่มีแผนการสอนแต่มีการบันทึกการสอนแบบย่อ การจัดการกิจกรรมการสอนใช้การสอนแบบทั่วไปคือ ครูทบทวนความรู้เดิมและอธิบายเนื้อหา ให้ทำแบบฝึกหัด ไม่ได้ใช้กิจกรรมที่หลากหลายมาประกอบการสอน ในด้านการผลิตสื่อและการใช้สื่อ สื่อที่ใช้เป็นการวาดภาพประกอบเนื้อหาเพียงอย่างเดียว

ปัญหาทั่วไปและความต้องการเกี่ยวกับการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ ปัญหาที่ครูส่วนใหญ่พบ ได้แก่ ครูผู้สอนไม่มีเวลาในการจัดเตรียมสื่อ ขาดงบประมาณในการจัดทำแผนการสอน สื่อการสอน เอกสารคู่มือประกอบการสอนและตัวผู้เรียนในด้านทักษะการคิด การทำ การบ้านและความพร้อม เอกสารเสริมความรู้ไม่เพียงพอ การจัดบุคลากรเข้าสอนไม่ตรงตามความถนัด การผลิตสื่อมีค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่ใช้วิธีวาดภาพประกอบ ครูมีจำนวนชั่วโมงสอนมากเกินไป การมอบหมายงานอื่น ๆ ให้ครูรับผิดชอบมีมาก การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคณิตศาสตร์ ด้านความต้องการครูส่วนใหญ่ต้องการการปรับปรุงการเรียนการสอนในเรื่อง เทคนิควิธีสอน วิธีซ่อมเสริม การจัดทำสื่อการสอน ข้อทดสอบตามลำดับ ต้องการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน ตกแต่งห้องเรียนด้วยผลงานของนักเรียนในกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ ตกแต่งด้วยภาพป้ายนิเทศเกี่ยวกับ

คณิตศาสตร์และต้องการให้ผู้ปกครองช่วยเหลือและให้คำแนะนำนักเรียน ในเรื่องการปรึกษาในการทำการบ้าน การเตรียมตัวเรียน ความพร้อมในการเรียนและต้องการให้สื่อเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของผู้เรียนเหมาะสมกับเนื้อหา คุ่มค่า ประหยัด เข้าใจง่ายถูกต้องตามขั้นตอนการสอนคณิตศาสตร์

นาวาลักษณ์ ปานากาแข็ง (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า

1. คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15(1) และ 15(2) ส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุงโดยเร่งด่วนถึงพอใช้ในทุกปีปัจจัยคุณภาพ

2. คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มาตรา 15(1) ที่ได้รับเงินอุดหนุนในอัตราร้อยละ 100 ส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้ถึงดีมาก ส่วนคุณภาพของการศึกษาโรงเรียนที่ได้รับเงินอุดหนุนในอัตราร้อยละ 60 และร้อยละ 40 ส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุงโดยเร่งด่วนถึงพอใช้

3. คุณภาพการศึกษาของโรงเรียน มาตรา 15(2) ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุงโดยเร่งด่วนถึงพอใช้ในทุกปีปัจจัยคุณภาพ

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะของการปฏิบัติงานตามเกณฑ์คุณภาพ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประสบอยู่เป็นจำนวนมากที่สุดในแต่ละปีปัจจัยคุณภาพ คือ ปัญหาการไม่ปฏิบัติตามปรัชญาและเป้าหมาย ซึ่งโรงเรียนควรแก้ปัญหาด้วยการจัดให้นักเรียน และบุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดปรัชญาและเป้าหมายโรงเรียน ปัญหาการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับปรัชญา/เป้าหมายของโรงเรียน ความต้องการของนักเรียนและชุมชน โรงเรียนควรแก้ปัญหาด้วยการจัดหลักสูตร ด้วยการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับปรัชญา/เป้าหมายของโรงเรียน ความต้องการของนักเรียนและชุมชน ปัญหาขาดแคลนบุคลากรไม่เพียงพอกับหน้าที่งานที่มีมากขึ้น โรงเรียนจึงควรจัดสรรงานและมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถความถนัดและความสนใจของบุคลากร ปัญหางบประมาณไม่เพียงพอ ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารที่ขาดความรู้ความชำนาญในการบริหารงานต่าง ๆ ปัญหาการดูแลติดตามความประพฤติของนักเรียนยังไม่ทั่วถึง โรงเรียนควรแก้ปัญหาด้วยการเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน และผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมมือกันในการพัฒนานักเรียน และนักเรียนบางส่วนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนด โรงเรียนควรแก้ปัญหาด้วยการพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักวิชาการมาตรฐานการศึกษา (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหาร เกี่ยวกับแนวโน้มการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 โรงเรียนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยวิธีการสนับสนุนการจัดการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ ครูส่วนใหญ่ได้รับการอบรมเรื่องการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา แหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียนที่มีอยู่คือ ห้องสมุด/มุมหนังสือ แหล่งการเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนที่มีอยู่คือ วัด ข้อมูลสารสนเทศที่มีอยู่ของโรงเรียนคือ ข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล ผู้เรียนส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 75 ขึ้นไปมีผลการเรียนรู้เฉลี่ยในระดับมากคือ การงานอาชีพและเทคโนโลยี กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและศิลปะ หลักสูตรสถานศึกษา สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระดับมากที่สุดคือ คุณค่าของตนเอง รองลงมาคือ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม และปฏิบัติธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ ตามลำดับ

2. ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารและผู้ช่วยฝ่ายวิชาการมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรสถานศึกษาในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านพฤติกรรมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง และความพึงพอใจในเรื่องการบริหารจัดการโรงเรียนนำร่องสูงกว่าโรงเรียนเครือข่าย โดยภาพรวมหลักสูตรสถานศึกษาที่ใช้ในปัจจุบันควรปรับปรุงในเรื่องการวัดและประเมินผล

3. แนวโน้มการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ผู้บริหารและผู้ช่วยฝ่ายวิชาการมีความเห็นว่าเพื่อให้การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ในอนาคตควรดำเนินการดังนี้

3.1 ด้านหลักสูตร ได้แก่ ควรพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสังคมในอนาคตมากที่สุด รองลงมาคือ ควรติดตามการใช้หลักสูตรเพื่อนำไปสู่การแก้ไขอย่างจริงจัง และควรมีคู่มือครู ตามลำดับ

3.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นบูรณาการที่หลากหลายมากที่สุด รองลงมาคือ ควรจัดการเรียนการสอนหลายวิธี และควรเน้นการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ

3.3 ด้านบุคลากร ได้แก่ ควรส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองอยู่เสมอมากที่สุด รองลงมาคือ ควรจัดหาบุคลากรเฉพาะสาขาวิชาให้ครบและควรจัดบุคลากรให้ตรงกับสาขาวิชาที่ จบ ตามลำดับ

3.4 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ ควรรณรงค์ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง รองลงมาคือ ควรพัฒนาให้ความรู้แก่ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ

คลินตัน (Clinton, 1966 : 1683) อ้างถึงใน นุกูล ชุณฺย์ (2540 : 44) ได้ศึกษา ปัญหาของครูใหม่ที่สามารถศึกษาจากมหาวิทยาลัยเท็กซัส พบว่า ครูใหม่ส่วนมากมีปัญหาด้าน ขาดการฝึกฝนการใช้อุปกรณ์การสอนจากสถาบันฝึกหัดครู ขาดการช่วยเหลือ และขาดแหล่ง ทรัพยากรทางวิชาการ มีปัญหาด้านการวางแผนการสอน การขาดแรงจูงใจในการปรับปรุงวิชาชีพ การเลือกวิธีสอน

ยูเนสโก (UNESCO, 1978 : 66) อ้างถึงใน นุกูล ชุณฺย์ (2540 : 45) ได้สรุปปัญหา การใช้หลักสูตรของบางประเทศในทวีปเอเชีย ซึ่งได้แก่ ออสเตรเลีย บังคลาเทศ อินเดีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และศรีลังกา พบว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรเป็นปัญหาเกี่ยวกับการขาดการ ประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารระดับต่างๆ ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตรของครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมครูเกี่ยวกับหลักสูตรขาดประสิทธิภาพ ขาดแคลนเอกสารหลักสูตร ตำราเรียนไม่ทันสมัย และประการสุดท้ายคือศูนย์พัฒนาหลักสูตรขาดการวางแผนที่ดีในการนำ หลักสูตรไปใช้

แลนเดิล (Landsdale, 1991 : 152) อ้างถึงใน นุกูล ชุณฺย์ (2540 : 45) ได้ ศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ ของหลักสูตรกับความต้องการของชุมชนในโรงเรียนเกษตรกรรมประเทศ โบลิเวีย เพื่อนำมาใช้ปรับปรุงกระบวนการของหลักสูตรในโรงเรียนให้ตอบสนองความต้องการ ของชุมชนและท้องถิ่น โดยการสังเกต สัมภาษณ์ และทดสอบนักเรียน 82 คน ครู 4 คน เป็น เวลา 8 เดือน พบว่า การจัดการศึกษาในชุมชนชนบทของกลุ่มประเทศแถบอเมริกาใต้ ส่วนใหญ่ ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี การจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือน้อย รัฐไม่ สนใจต่อความต้องการของชุมชนที่มีความล้าหลัง การสอนวิชาชีพในโรงเรียนไม่เป็นที่ต้องการ ของตลาดแรงงาน ความยากจนและความไม่รู้หนังสือก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อวัตถุประสงค์ เป้าหมายในการจัดการศึกษาให้ตรงกับความเป็นจริง